

Днес в броя

Заплатите са важни, но не са достатъчни за привличането и задържането на учители, сочи новият доклад на Еврокомисията за инвестициите в сферата

Диляна Атанасова, създателка на подкаста „Златните приказки“. Понякога един белег е просто белег, но друг път зад него стоят операция и история, която едно дете не знае как да разкаже. А най-трудният въпрос не е как белегът да изчезне, а как детето да спре да се срамува от него“

Анелия Касабова, Институт за етнология и фолклористика с Етнографски музей към БАН: „Оруел пише, че който контролира историята, контролира бъдещето. Днес никой няма монопол върху миналото. Борбата за значенията на миналото обаче продължава. Всяко настояще задава нови въпроси“

Българска академия на науките
www.bas.bg

Силата на информацията

®

АЗ·БУКИ

Вестникът е правопреемник на първото официално издание на Министерството на просвещението – „Училищен преглед“ – 1896 г.

Четете ни на www.azbuki.bg

НАЦИОНАЛЕН СЕДМИЧНИК ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА

Брой 36 (1781) 10 – 16 септември 2026 г. Година XXXV. Под името „Аз-буки“ вестникът излиза от 10 април 1991 г. Цена 1,10 € / 2,15 лв.

Първокурсниците в Шуменския университет „Еп. Константин Преславски“ бяха посрещнати с хляб и сол при откриването на новата академична година. Те положиха и традиционната академична клетва. В приветствието си ректорът проф. д.н. Наталия Витанова пожела на студентите смело да следват мечтите си

Снимка: Шуменски университет

Повече от 146 млн. евро за образование и наука

Общо 146,5 млн. евро отпусна Министерският съвет за образователни дейности, изграждане и ремонт на инфраструктура и студентски общежития, научни изследвания и подготовка на кадри в дефицитни професии.

От тях 73 332 666 евро са за дейности в областта на предучилищното и училищното образование. За безплатните учебници, учебни комплекти и учебни помагала и познавателни книжки за децата и за учениците от I до XII клас за 2026 г. са предвидени 31 160 993 евро.

Осигурени са и средства за педагогическа, психологическа и ресурсна подкрепа по Национална програма „Приобщаваща и сигурна образователна среда“, за изграждане на площадки по НП „Безопасност на движението по пътищата“, както и за обучение по програмата за ИТ умения и кариера.

Има и средства за работа с деца и ученици от уязвими групи в общинските детски градини и училища, за възстановяване на разходи на учители за транспорт или за наем, както и за изплащане на обезщетения при намаляване числеността на персонала.

С друго решение правителството отпусна и над 61 млн. евро, с които се финансират ключови мерки и дейности в сферата на образованието и науката.

Над 11 млн. евро се насочват за изграждане и ремонт на спортни площадки и салони в училищата. Повече от 9 млн. евро се предоставят за изграждане, разширяване и обновяване на детски ясли, градини и училища. А над 7 млн. евро са за саниране, ремонт и обзавеждане на студентски общежития.

Близо 3,5 млн. евро се отпускат за компенсации за периода от 1 ноември 2025 г. до 30 април 2026 г. на родители на деца, които не са приети в държавни или общински детски градини или училища поради липса на свободни места.

Над 26 млн. евро са предвидени за обезпечаване на част от дейностите на Фонд „Научни изследвания“ през 2026 г. и за заплащане на членския внос на България в международни организации.

Над 4,1 млн. евро се предоставят на БАН за изпълнение на Националния план за изграждане на квантовокомуникационна инфраструктура.

Министерският съвет одобри и 12 196 819 евро за подготовката на кадри за професии и ключови отрасли, необходими за местната, регионалната и националната икономика. Финансирането е насочено към 251 общински училища и 18 208 ученици. **АЗ·БУКИ**

МОН подготвя промени в образователния модел

На дневен ред са финансирането, мерки за дисциплината и въвеждането на интегрирани изпити

„Резултатите от международното изследване PISA 2025 показват, че в българския образователен модел, такъв, какъвто е в момента, има проблем“, заяви министърът на образованието и науката проф. Георги Вълчев при представянето на резултатите от проучването. По думите му натрупаните проблеми трябва да бъдат назовани открито, за да бъдат намерени верните решения и да се вземат категорични мерки за справяне с трудностите.

Българските ученици са постигнали в проучването 421 точки по природни науки, 405 по математика и 387 по четене. Последните два резултата са най-слабите досега и са съответно с 18 и 12 точки по-ниски от предходното изследване.

Най-голямото международно изследване на постиженията на 15-годишните отчита

продължаващ спад на постиженията и в световен мащаб. Спрямо предходния цикъл средният резултат за държавите от Организацията за икономическо сътрудничество и развитие намалява с 3 точки по природни науки, с 15 по четене и с 9 по математика.

Министър Георги Вълчев подчерта, че отговорността за състоянието на системата е обща и не бива слабите резултати да се приписват на едно или друго предходно управление. Според него PISA показва както проблеми в начина на преподаване и в учебното съдържание, така и задълбочаване на образователните неравенства.

Една от големите промени, които МОН ще подготви през следващата година, е в модела на финансиране на училищата и принципа „парите следват ученика“, така че малките училища да се развиват.

Промяна се предвижда и при националното външно оценяване. След въведения интегриран изпит по математика в X клас предстои и първият интегриран изпит по български език и литература за десетокласниците. След анализ на резултатите и опита от тези изпити МОН предвижда подобен модел да бъде въведен и при НВО в края на VII клас.

Друга група мерки ще бъдат насочени към дисциплината и училищната среда. МОН подготвя комплекс от предложения, които ще бъдат представени за обществено обсъждане още следващата седмица.

Промените ще вървят успоредно с преработването на учебните програми и впоследствие на учебното съдържание и учебниците.

Подобности на стр. 2, 3 и 4

„Резултатите от международното изследване PISA 2025 показват, че в българския образователен модел, такъв, какъвто е в момента, има проблем“, заяви министърът на образованието и науката проф. Георги Вълчев при представянето на резултатите от проучването. По думите му натрупаните проблеми трябва да бъдат назовани открито, за да могат да бъдат намерени верните решения.

Страниците подготви
Антоанета НАЙДЕНОВА

Общо 6830 български ученици от 211 училища участваха в PISA 2025. Те представляват близо 58 000 свои връстници в страната. В световен мащаб в най-голямото международно изследване на постиженията на 15-годишните се включиха над 760 000 ученици от 91 държави и региони.

Резултатите показват продължаващ спад на постиженията в международен мащаб. Спрямо предходния цикъл средният резултат за държавите от Организацията за икономическо сътрудничество и развитие (ОИСР) намалява с 3 точки по природни науки, с 15 по четене и с 9 по математика.

Българските ученици постигат 421 точки по природни науки (средно 482 т. за ОИСР), 387 по четене (461 т. за ОИСР) и 405 по математика (463 т. за ОИСР). Последните два резултата са най-слабите досега и са съответно с 18 и 12 точки по-ниски от предходното изследване. Природните науки, които са водещата област в PISA 2025, остават най-силната от трите области за страната ни. Средният резултат поставя българските ученици на ниво 2, което е базовото равнище на функционална грамотност. По математика резултатът също остава малко над този праг, докато по четене средното постижение вече е под ниво 2.

Министър Вълчев подчерта, че отговорността за състоянието на системата е обща и не бива слабите резултати да се приписват на едно или друго предходно управление.

Според него PISA показва както проблеми в начина на преподаване и в учебното съдържание, така и задълбочаване на образователните неравенства.

Една от големите промени, които МОН ще подготви през следващата година, е в модела на финансиране на училищата и принципа „парите следват ученика“. Според министър

По-слаби резултати на PISA 2025

МОН подготвя промяна на родния образователен модел – от финансирането, през дисциплината и интегрираните изпити, за да се подобрят резултатите при изследването през 2029 г.

Снимка Крум Стоев

Министър Георги Вълчев е категоричен, че МОН ще предприеме конкретни мерки за подобряване на резултатите от обучението в родните образователни институции

Вълчев съществуващият модел е създал здрава конкуренция за привличане на повече ученици, а въведените впоследствие коригиращи механизми са позволили на малките училища да оцеляват, но не и да се развиват.

„Проблемът не е само в добавяне на коефициент за качество. Проблемът е действително в смяна на този модел на финансиране, така че децата, независимо от кой регион са,

независимо каква социална група представляват, да имат шанс за развитие“, посочи министърът.

Сред основните проблеми, очертани от PISA 2025, е именно силната зависимост между семейната среда и резултатите на учениците. Данните, представени от Института по образованието, показват разлика от над 100 точки по природни науки между

учениците с най-благоприятен и най-неблагоприятен социално-икономически статус. По четене и математика разликата е близо 90 точки.

Допълнително предизвикателство е езиковата бариера. Над 10% от изследваните български ученици са с майчин език, различен от българския, като при тях се отчита сериозно изоставане и в трите области. Затова МОН

Постиганията на 15-годишните се влошават в международен

Резултатите от PISA 2025 показват не само къде се намират българските 15-годишни спрямо връстниците си по света, но и как се променят техните умения, нагласи и училищна среда. А сравнението с предходните изследвания очертава трайна тенденция, която е особено отчетлива при четенето.

През 2025 г. родните ученици постигат 421 точки по природни науки, 405 по математика и 387 по четене. Спрямо PISA 2022 резултатът по природни науки практически не се променя, но по математика намалява с 12 точки, а по четене – с 18 точки.

Още по-показателно е сравнението с 2015 г. Тогава, както и през 2025 г., водещата област на международното изследване са природните науки. Преди десет години българските ученици постигат 446 точки по природни науки, 441 по математика и 432 по четене. Така за едно десетилетие резултатът намалява с 25 точки по природни науки, с 36 по математика и с цели 45 по четене.

Спадът обаче не е само български. Средно за страните от ОИСР резултатите между 2015 и 2025 г. намаляват с 28 точки по четене и с 22 точки по математика. PISA 2025 отчита най-ниското средно равнище, наблюдавано досега в държавите от организацията и в трите основни области, като по природни науки резултатът остава близък до този от 2022 г.

Разликата е, че България тръгва от значително по-ниска база и продължава да

изостава от средните равнища. Средният резултат за страните от ОИСР през 2025 г. е 482 точки по природни науки, 463 по математика и 461 по четене.

Повече от половината не достигат базовото ниво по четене и математика
Средните точки показват само част от картината. По-съществено е какъв дял от учени-

ците достигат поне ниво 2 – прага, който PISA приема за базова функционална грамотност. По природни науки това успяват да направят 53% от българските 15-годишни при

Какво могат учениците на различните нива по природни науки

Ниво 6 – най-високото

Учениците могат да използват и свързват сложни научни знания, да обясняват непознати явления, да правят аргументирани прогнози и да оценяват научна информация от различни източници. Могат да разграничават надеждни от ненадеждни източници и да откриват недостатъци в данните и аргументите.

Ниво 5

Учениците могат да използват по-сложни научни идеи, за да обясняват познати и непознати явления и да правят прогнози. Разбират силните страни и ограниченията на научните модели и могат аргументирано да обосновават решенията си.

Ниво 4

Учениците могат да изграждат и оценяват научни обяснения, да работят с различни начини за представяне на информацията и да предлагат как да бъде проведено научно изследване. Могат да оценяват доколко дадено твърдение се подкрепя от представените данни, и да преценяват надеждността на различни източници на информация.

Ниво 3

Учениците могат да използват научни знания, за да обясняват познати явления и ситуации, да работят с данни и да правят сравнително прости изводи. Могат да прилагат основни принципи на научното изследване и да използват информация от повече от един източник.

Ниво 2 – базовият праг

Учениците могат да използват основни знания по природни

науки, за да разпознаят правилното научно обяснение на познати явления от всекидневието. Могат например да обяснят с основни научни понятия защо е необходимо балансирано хранене, да интерпретират сравнително прости данни и да преценят елементарен експеримент. Могат също да открият необходимата информация за решаването на научен проблем и по основен критерий да преценят дали даден източник е надежден.

Ниво 1а

Учениците могат в познати ситуации да разпознаят просто научно твърдение или обяснение, да открият необходим източник на информация и да определят основното му послание. Могат да изберат подходящ начин за провеждане на прост експеримент.

Ниво 1б

Учениците могат да разпознават обяснения на прости явления от всекидневието, когато са представени на достъпен научен език. Могат да изберат по-подходящия от два прости експеримента и да разпознаят правилната интерпретация на проста графика или набор от данни.

Ниво 1с – най-ниското описано ниво

Учениците могат да разпознаят обяснение на обичайно явление, когато то е представено на всекидневен език, да открият един очевидно подходящ източник на научна информация и да изберат между две прости интерпретации на данни.

предвижда допълнителни мерки още в предучилищното образование, както и подкрепа и подготовка на учителите за работа с тези деца.

Знанието трябва да може да се прилага

„PISA не измерва знанията на нашите ученици. PISA измерва доколко те могат да приложат тези знания в реалния живот“, подчерта заместник-министърът на образованието и науката д-р Тания Панчева.

Само 43% от българските ученици достигат или надхвърлят базовото ниво 2 по математика, а при четенето делът е около 42%. Това не означава, че учениците не могат да четат и пишат, уточни д-р Панчева, а че срещат трудности при анализа на информация, установяването на причинно-следствени връзки и преценката за надеждността на различни източници.

Тя даде и конкретни примери за дефицитите. Ученик може да знае как се изчисляват проценти, но да не успее да сравни две търговски оферти и да прецени коя е по-изгодна. Може да напише интерпретативно съчинение, но да срещне затруднение да сравни информация от блог и от авторитетна институция и да установи коя е достоверна. По природни науки може да възпроизведе определението за фотосинтеза, но да не успее да обясни защо растения, поставени при различни условия, се развиват различно.

Затова една от посоките за промяна е засилване на междупредметните връзки.

„Задачите по математика не трябва да остават само в часа по математика. Четенето с разбиране не бива да го възприемаме като нещо, което е само в часовете по български език и литература“, заяви заместник-министър Панчева.

МОН обмисля създаването на национална програма, която да подпомогне работата за развиване на тези умения.

Интегрирано НВО и след VII клас

Промяна се предвижда и при националното външно оценяване. След въведения интегриран изпит по математика в X клас през тази година предстои първият интегриран изпит по български език и литература за десетокласниците.

След анализ на резултатите и опита от тези изпити МОН предвижда постепенно подобен модел да бъде въведен и при националното външно оценяване след VII клас.

Според д-р Панчева изпитът в края на даден образователен етап оказва силно влияние върху начина, по който работи цялата система. По думите ѝ опитът с интегрирания изпит по математика вече е накарал учителите по този предмет и по природни науки да планират съвместно работата си и да търсят повече междупредметни връзки.

Промените ще вървят успоредно с преработването на учебните програми и впоследствие на учебното съдържание и учебниците. Целта, по думите на министър Вълчев, е да бъде прекъснат моделът, при който учениците трупат фактологични знания за изпит и скоро след това ги забравят. Учебниците също трябва да бъдат освободени от излишната фактология и да поставят по-силен акцент върху знанията, необходими за разбиране на съответната област.

Учителят, ученикът и семейството отново във фокуса

Друга група мерки ще бъде насочена към дисциплината и училищната среда. МОН подготвя комплекс от предложения, който ще бъде представен за обществено обсъждане още следващата седмица. Той ще включва промени в санкционния режим, но министър Вълчев подчерта, че санкциите, сами по себе си, не могат да решат проблема.

„Нямаме намерение да връщаме старите времена“, заяви той и посочи, че трябва да бъде намерен балансът между необходимата дисциплина и училището като място, където децата се чувстват добре.

Според него три основни фокуса трябва да бъдат върнати в центъра на образователната система – учителят, ученикът и семейството.

Учителят трябва да се чувства защитен и резултатите от работата му да бъдат оценявани обективно, като се отчита и началното равнище на учениците. За всяко дете трябва да се проследяват не само дефицитите, но и силните страни, а връзката между училището и семейството трябва да бъде възстановена.

Данните от PISA показват и положителен резултат за работата на българските учители. Над 70% от учениците посочват, че получават необходимата подкрепа от своите преподаватели – резултат, който според Института по образованието е сравним с добрите практики в държавите от ОИСР. В същото време, само 60% от родителите и настоящите редовно проявяват интерес към това какво е правило детето им в училище. А дори само постоянно задаваният от тяхна страна въпрос „Какво прави днес в училище?“ увеличава с 12 точки резултатите на детето. Увеличението е още по-голямо, ако родителят се ангажира да помага за домашните, и проявява интерес към случващото се в класа на детето си.

МОН ще анализира и ефективността на програмите за квалификация на педагогическите специалисти. Предвиждат се нормативни промени, както и проследяване доколко придобитото при обучението действително се прилага в класната стая и води до по-добри резултати за учениците.

Министерството ще започне и срещи във всички области на страната с учители, директори, родители и училищни настоятелства. Те трябва да подпомогнат изработването на промените във финансирането и останалите мерки.

„Това не е тема, която трябва да отшуми за седмица“, подчерта министър Вълчев. Според него промяната изисква постоянен анализ и корекции, защото се променят както децата, така и обществото и средата, в която функционира образователната система.

Следващият цикъл на PISA ще се проведе през 2029 г. Сред допълнителните области тогава ще бъдат медийната грамотност и грамотността при работа с изкуствен интелект. Експертите от Института по образованието подчертаха, че това още по-силно поставя във фокуса необходимостта училището да развива критическо мислене – учениците да могат да проверяват информацията, да задават въпроси, да оценяват аргументи и да използват новите технологии като инструмент за учене.

Кампания на Института за български език – БАН и в. „Аз-буки“

От кафеджия до бариста

Марияна ЦИБРАНСКА-КОСТОВА*

„Кафето е костилка и с.а. ражда по овошки.“ Така започва статията **Каффе** в разширеното издание на Петър-Бероновия „Рибен буквар“ от 1846 г. Думата има арабски произход (по думите на Петър Берон: „на вътхото време.а го знааха токмо в Арабистан“) и навлиза с турско посредничество – от kahve < *кахве*, *кайве*, *каве*, *кафе*. В българския се образуват или навлизат редица думи, свързани с *кафе*: *кафене*, *кафана*, *кафеджия* – собственик на заведението, в което може да се пие кафе, но и лице, което продава или прави кафе. Думата *кафеджия* е образувана с продуктивната наставка *-джия* както редица названия за лица според професионалното им занимание, като *бозаджия*, *механджия* и др.

Все по-актуално в българския език става друго название на такъв специалист – *бариста*. То е пример за модерна международна заемка от италиански, която първоначално е означавала 'лице, работещо заг бара', а впоследствие значението му се специализира до 'човек, който приготвя кафе', за да стигне до модерното значение с акцент върху специалните знания и умения на човека, влагащ творчество и естетически усет при приготвянето на напитката. В официалните документи за придобиване на професионална квалификация по ресторантьорство и кетъринг се използва наименованието *бариста* според оригиналната италианска дума и подобно на английската дума *barista*. В медиите обаче се употребява и *барист*. Това води до различно членуване: *баристата е виновна, баристът е човек, който се учи от кафето* (интернет), което показва неустановеност при употребата в мъжки или в женски род. Думата все още не е включена в „Официалния правописен речник“.

*Д.ф.н. Марияна Цибранска-Костова е професор в Института за български език „Проф. Любомир Андрейчин“ към Българската академия на науките.

машаб

средно 74% за ОИСР. Това означава, че 47% остават под базовото ниво. Учениците, които достигат поне ниво 2, могат например да разпознаят правилно обяснение на познато природно явление и в сравнително проста ситуация да преценят дали даден извод се подкрепя от представените данни.

По математика поне ниво 2 достигат едва 43% от българските ученици при 65% средно за ОИСР. На това базово ниво ученикът вече трябва да може без преки указания да разпознае как сравнително проста житейска ситуация може да бъде представена математически – например да сравни разстояния по два маршрута или да преизчисли цена в друга валута.

Най-нисък е делът при четенето – само 42% от родните 15-годишни достигат ниво 2 или по-високо при 69% средно за ОИСР. Това ниво предполага ученикът да може да открие основната идея в текст със средна дължина, да намери информация по зададени критерии и да разсъждава върху целта и формата на текста.

Особено тревожен е и друг показател – 41,9% от българските ученици са с ниски постижения едновременно и в трите основни области. Средно за ОИСР делът е два пъти по-нисък – около 20%. В същото време, едва 4,1% от българските ученици са сред най-добрите поне в една от трите области, докато за ОИСР този дял е близо 12%.

В сравнение с 2015 г. делът на учениците под ниво 2 в България е нараснал с 10% по

Снимка Олег Попов

природни науки, с 15 по математика и със 17 по четене.

101 точки разлика според семейната среда

Социално-икономическият статус продължава да има силно влияние върху образователните резултати, показват резултатите от PISA 2025. В България учениците, които живеят в най-благоприятната по социално-икономически статус среда, изпреварват със 101 точки по природни науки връстниците си от най-неблагоприятната среда. Средната разлика за страните от ОИСР е 85 точки.

Социално-икономическият статус обяснява 14% от различията в резултатите по при-

родни науки у нас при 12% средно за ОИСР.

Има обаче и важен положителен показател. 12% от българските ученици в най-неблагоприятно положение успяват въпреки това да попаднат сред най-добре представящата се четвърт в страната. ОИСР ги определя като „академично устойчиви“, а делът им в България е равен на средния за организацията.

48% са пропуснали поне един цял учебен ден

PISA не измерва само знания и умения. Въпросниците към учениците дават информация и за средата, в която те учат.

Един от най-открояващите се показатели за България е посещаемостта. 48% от 15-годиш-

ните съобщават, че са пропуснали поне един цял учебен ден през двете седмици преди изследването. Средно за ОИСР делът е 22%.

Поне един отделен учебен час са пропуснали 42% при 24% средно за ОИСР. По отношение на закъсненията България не се различава съществено от останалите – 49% казват, че са закъснели поне веднъж през същия период при 50% средно за организацията.

Интересно е сравнението с предходните цикли. През 2018 г. 44% от българските ученици са заявили, че са пропуснали поне един цял ден, а през 2022 г. – едва 12%. През 2025 г. делът вече достига 48%.

Шум, безредие и дигитално разсейване

Условията в класната стая също очертават проблем. 41% от българските ученици казват, че шумът и безредието нарушават работата в повечето или във всички часове по природни науки, при 31% средно за ОИСР. 34% заявяват, че не могат да работят добре в повечето или всички часове, а 47% – че съучениците им не слушат учителя. Съответните средни стойности за ОИСР са 19% и 29%.

На този фон оценката за подкрепата от учителите е значително по-положителна. 71% от учениците у нас казват, че учителят проявява интерес към ученето на всеки от тях, 72% – че продължава да обяснява, докато учениците разберат, а 70% – че оказва допълнителна помощ, когато е необходимо.

На стр. 4

Постиженията се...

От стр. 3

Според ОИСР между 2015 и 2025 г. подкрепата от учителите в България се е подобрила, докато дисциплинарният климат не показва съществена промяна.

Новото изследване дава любопитен поглед и към дигиталната среда. Българските ученици прекарват средно 1,6 часа дневно с дигитални устройства в училище за учебни дейности, почти колкото средното за ОИСР – 1,7 часа. Но за развлечение те използват устройствата в училище средно 2,2 часа дневно – два пъти над нивото в ОИСР.

Още 42% от учениците посочват, че техни съученици често се разсейват с дигитални устройства в повечето или във всички часове по природни науки. Средно за ОИСР това декларираат 28%. В България учениците в класове с такова дигитално разсейване постигат средно с 12 точки по-нисък резултат по природни науки и след отчитане на социално-икономическите различия.

През 2025 г. 39% от българските ученици учат в училища, в които мобилните телефони са забранени на територията на училището. Три години по-рано делът е бил 25%.

Четири от десет използват изкуствен интелект за учене всяка седмица

PISA 2025 за първи път дава и подробна информация за използването на изкуствен интелект от учениците.

41% от българските 15-годишни използват чатботове с изкуствен интелект поне веднъж седмично, за да им помагат в ученето. Средното ниво за ОИСР е 46%.

30% от тях използват ИИ за предварително проучване на нова тема, 29% – за обобщаване на текст, който трябва да прочетат, а 30% – при изготвяне на писмени задачи. Само 14% казват, че никога или почти никога не използват чатботове за нито една от учебните дейности, за които пита PISA.

Самият доклад предупреждава, че връзката между използването на ИИ и резултатите не е еднозначна. Значение има не просто дали ученикът използва технологията, а за какво и по какъв начин. Данните за ОИСР показват по-ниски резултати по природни науки сред учениците, които използват ИИ за някои конкретни задачи като изготвяне на текст, обобщаване и предварително проучване. Това е статистическа зависимост и не доказва, че именно той причинява по-ниския резултат.

По-малко любопитство и постоянство

PISA 2025 измерва и нагласите към ученето. 60% от българските ученици казват, че са любопитни към много различни неща, докато средното ниво за ОИСР е 73%. Половината от тях пък посочват, че влагат допълнителни усилия, когато задачата стане трудна, при 60% средно за организацията.

Притеснителен факт е, че между 2022 и 2025 г. делът на учениците, които се определят като любопитни, намалява с 11,5%, а на тези, които полагат допълнителни усилия при трудност – с 11,3 на сто.

В същото време, намалява делът на учениците, които декларираат, че училището е загуба на време – през 2025 г. такова мнение изразяват 27%, с 6,9% по-малко отпреди три години. Според анализа на ОИСР любопитството, постоянството и усещането, че училището има стойност, обикновено са свързани и с по-добри резултати по природни науки.

Родителската подкрепа отслабва

Друга отчетлива тенденция е намаляването на семейната подкрепа. 60% от българските ученици казват, че родител или настойник поне веднъж седмично ги пита какво са правили в училище. През 2022 г. това са заявявали 68%.

Само 47% разговарят поне веднъж седмично с родителите си за проблеми, които имат в училище. Три години по-рано делът е бил 57%.

Тенденцията не е характерна единствено за България – семейната подкрепа намалява в почти всички образователни системи, участвали в PISA 2025.

Всеки четвърти съобщава за тормоз

Близко 24% от българските ученици са били жертва на поне една форма на тормоз няколко пъти месечно или по-често при средно ниво от 20% за ОИСР.

Новото изследване обръща специално внимание и на кибертормоза. 7% от 15-годишните у нас казват, че поне няколко пъти месечно за тях е била публикувана неприятна или унижителна информация онлайн без тяхно съгласие. Средното ниво за ОИСР е 3%.

Тези ученици постигат средно 39 точки по-малко по природни науки от връстниците си, които не съобщават за подобен тормоз. И тук данните показват връзка, но сами по себе си не доказват причинно-следствена зависимост.

Искат да пазят природата, но по-малко вярват, че могат да я променят

Тъй като природните науки са водещата област през 2025 г., PISA изследва и готовността на учениците да се справят с екологични предизвикателства. 52% от българските 15-годишни достигат поне базовото ниво по екологични науки при 74% средно за ОИСР. В същото време, 70% вярват, че лично могат да окажат положително влияние върху околната среда, а 73% – че общите действия могат да помогнат за решаването на екологични проблеми. И двата дяла са под средните за ОИСР – съответно 81% и 82%.

Снимка: Архив „Аз-буки“

МОН подготвя мерки за дисциплината в училище

Освен поредица от санкции се предвиждат и стимули за децата, които започват да коригират своето поведение

Министерството на образованието и науката ще предложи до дни за обсъждане цялостен пакет от мерки, свързани с подобряването на дисциплината в училище. Това анонсира министърът на образованието и науката проф. Георги Вълчев в отговор на въпрос по време на изслушване в ресорната парламентарна комисия относно лансирани в публичното пространство идеи за въвеждане на оценка за дисциплина.

По думите на просветния министър тези мерки ще бъдат нюансирани, като няма да бъдат насочени единствено и само към отстраняване на деца от системата, защото това по думите му не носи голяма полза. Ще бъде предложено прилагането на серия меки мерки, преди да се стигне до крайни решения. Предвиждат се и стимули за децата, които започват да коригират своето поведение.

Проф. Вълчев подчерта, че проблемът с дисциплината в българското училище действително е изключително сериозен. И цитира данни от изследвания, които показват, че близо половината от учениците констатирали проблеми с дисциплината и се чувстват оцетени от своите съученици, които я нарушават.

„Дали ще има оценка, или не, е въпрос, който твърде поляризира обществото. Но съм убеден, че ако в следващите години не настъпи промяна по отношение на дисциплината в училище, резултатите няма да бъдат добри“, категоричен е министър Георги Вълчев.

В отговор на друг въпрос той отбеляза, че екипът на МОН ще надгради и политиките и програмите срещу училищна агресия и тормоз.

„Има доста натрупан опит и създадени политики в тази област. Опитваме в момента да надградим съвместната програма, започнала още през 2025 г., с МВР, като към нея вече имаме заявка, че ще се присъедини и Министерството на труда и социалната политика. Целта е институциите, които имат отношение към този проблем, да могат синхронно да координират действията и политиките в областта на детската агресия“, обясни министърът.

В краткосрочен план ще се сформират 28 екипа във всички административни области, които ще включват ръководител, психолог и педагогически съветник. През октомври те ще преминат обучение, след което с помощта на регионалните управления на образованието трябва да разпространят това като практика във всички български училища.

„Ще продължим и политиката за обезпечаване на българските училища с психолози. Към момента мисля, че те са вече над 1700, ще се опитаме да покрием цялата училищна мрежа“, заяви още проф. Георги Вълчев.

По думите му ще се акцентира и на запознаването на учениците с отговорността, която носят при прояви на агресия.

„Ще се опитаме да привлечем и представители на прокуратурата, които съвместно с учителите да разкажат на децата, че такъв тип тежко поведение носи след себе си и тежки последици“, поясни той.

Предвижда се и включването в програмата на известни лица от българския културен живот, които да покажат на

децата, че агресията и тормозът не са път за решаване на проблемите.

Предвидени са и средства и подходи за работа със семействата на деца, които проявяват склонност към агресия или имат и регистрирани такива прояви.

Създадена е и национална мобилна група за психологическа помощ допълнително, която при сложни ситуации може да се отзовава в съответния регион.

В отговор на въпрос относно появилите се коментари, че може да се ревизира системата на делегираните бюджети за училищата, министърът заяви, че за тях не се предвижда промяна.

„За частта за делегираните бюджети в училищното образование не смятаме да правим промяна, напротив, намираме ги за удачни, защото изминалите години дадоха възможност на училищните ръководства да управляват разумно бюджетите си. Този процес мина през много перипетии, имаше проблеми, но така или иначе, той се наложи и работи според нас добре“, заяви проф. Вълчев.

На този етап той не коментира в конкретика промени относно разпределителната формула, но отбеляза, че включените в нея елементи първоначално са имали дисциплиниращо действие. Но се виждат и дефекти.

„Виждаме училища, които се страхуват дали преподавателите в тях ще оцелеят като статут, качеството им на преподаватели. Започна един процес на писане на бележки без покритие, само и само да се задържат ученици. Целта на промяната е действително да балансираме така, че учителят да получи сигурност в своя статут и да няма причина, която стои в механизма на финансиране, която да го тласка към такъв тип поведение“, коментира просветният министър.

Той бе категоричен, че промените ще бъдат широко обсъдени, защото по тях трябва да има консенсус в системата.

Просветният министър коментира още, че МОН ще продължи и работата по Програмата за ремонт, обновяване и изграждане на физкултурни салони, спортни площадки и спортни съоръжения в училищата. По нея са изградени или изцяло обновени повече от над 70 физкултурни салони и над 250 спортни площадки. Тя ще приключи през 2027 г., като Министерството ще продължи да работи в тази посока.

Министърът заяви още, че МОН ще положи максимални усилия и всички проекти по Програмата за строеж и пристрояване на училища и детски градини да се изпълнят до края на 2027 г.

„Ще извършим проверка, за да видим обективното забавяне на различните проекти, да видим на какъв етап са и може ли, ако бъде удължен срокът, те да бъдат реално завършени. Или пък дори удължаването на срока няма да ги спаси. Има и такива случаи“, заяви той.

По думите му след този мониторинг може средствата, които ще останат неуспорени по Програмата за изграждане, пристрояване, надстрояване и реконструкция на детски ясли, детски градини и училища, да бъдат насочени към тази за изграждането на спортни салони и площадки.

„Водил съм първоначални разговори с министъра на финансите по тази тема“, каза проф. Вълчев. **Аз-буки**

Близо 20 000 ученици и учители са преминали обучения по киберсигурност

Около 80% от децата вече са активни онлайн още преди да навършат 10 години, показва изследване на УНИЦЕФ

През 2025 г. 8491 ученици и 11 186 педагогически специалисти са обучени за разпознаване на онлайн заплахи, защита на личната информация и безопасно поведение в интернет по модул „Киберсигурност“ на Национална програма „Сигурност“. Това посочи зам.-министърът на образованието и науката д-р Таня Панчева, която откри дискусията „Да растеш онлайн“, организирана от УНИЦЕФ, съобщава Пресцентърът на МОН.

„Децата ни днес живеят в дигитална среда – там общуват, търсят образователни ресурси и създават приятелства. Нашата задача е да им дадем знания и умения да се предпазват от рисковете онлайн, а институциите да действат заедно за тяхната защита“, коментира д-р Панчева.

Тя откри и необходимостта младите хора да умеят да разграничават фалшивите новини и недостоверната информация в интернет.

„Важно е и вие сами да създавате инициативи, свързани с безопасно онлайн поведение, които да разпространявате сред своите връстници. Бъдете активни“, обрна се зам.-министърът към присъстващите на форума ученици от различни училища.

„Искаме да ви подпомогнем да използвате отговорно всички инструменти, които днешният дигитален свят ви предоставя“, добави тя.

Д-р Таня Панчева подчерта, че тази мисия изисква обединените усилия на всички, ангажирани с безопасността на децата онлайн.

„Нито една институция не може да се справи сама. Всички трябва да бъдем заедно – институции, организации, родители – и да обединим усилията и експертизата си“, подчерта зам.-министърът.

Тя очерта и някои от мерките на МОН, като отбеляза, че Министерството развива широка национална програма, свързана с онлайн безопасността и киберсигурността.

Съществена част от усилията е и съвместната работа на МОН и УНИЦЕФ по програмата „Сътърпя заедно“, чрез която се достига до ученици, учители и училищни екипи. Важна инициатива в рамките на партньорството е „Училище за онлайн безопасност“, която поставя самите деца в центъра и ги насърчава да създават свои инициативи и да ги споделят със свои връстници.

По време на форума бяха представени и резултатите от изследването „Да растеш онлайн: деца, дигитална среда и безопасност“ на Националния център за безопасен интернет и Асоциация „Родители“, проведено в рамките на проект на „УНИЦЕФ България“. Данните представи авторът на изследването Давид Кюранов от Асоциация „Родители“.

То обхваща три основни групи – ученици от V до XII клас (389 души), родители (355 души), учители и училищни специалисти (83 души) от столицата. Проучен е опитът на децата с онлайн рисковете, онлайн тормоза, изкуствения интелект и дигитално-медийната грамотност. Данните за изследването, проведено между ноември 2025 г. и януари 2026 г., са събрани чрез 10 фокус групи и две дълбочинни интервюта.

Създателите му отбелязват, че количествените извадки са непредставителни, а резултатите от тях очертават тенденции в изследваните групи и не позволяват обобщения за всички ученици, родители или учители в България. Качествените данни пък дават контекст и разкриват значенията зад преживяванията, но не измерват честота или разпространение.

Един от основните изводи от изследването е, че дигиталната среда вече е част от основната социална инфраструктура на детството. Тя е място за общуване, принадлежност,

забавление, информация и учене, откриване на нови неща, това да бъдеш „в час“ със света около себе си.

Резултатите показват, че дигиталният живот на децата у нас започва все по-рано. Над една трета от учениците (37%) са започнали да използват интернет преди 8-годишна възраст, а близо 80% вече са активни онлайн още преди да навършат 10 години. Почти всички ученици над 12-годишна възраст разполагат със собствен смартфон.

Повече от половината деца прекарват над 4 часа на ден онлайн в свободното си време, а приблизително една четвърт – повече от 6 часа дневно, като няма разлика между момчетата и момчетата.

В доклада към изследването се подчертава разликата между начина, по който децата преживяват дигиталната среда, и това как я възприемат възрастните. Въпреки че онлайн средата вече е значима част от всекидневния социален живот на децата. При 80% от учениците един обикновен онлайн ден включва чатове с приятели, при 79% – използване на социални мрежи, и при 53% – използване на изкуствен интелект (ИИ). 80% от учениците

всекидневно общуват онлайн с приятели, 62% търсят информация за училище, а 64% – за лични интереси. За разлика от тях възрастните по-често се фокусират върху потенциалните рискове.

Данните от изследването извеждат на преден план и тревожен факт – децата трудно споделят за притеснителни преживявания онлайн. При среща с шокиращо съдържание 41% от учениците посочват, че не биха споделили с никого. А ако все пак решат да го направят, биха избрали за това свой приятел.

В същото време, повече от една пета (22%) от учениците съобщават, че са преживели онлайн тормоз. В повечето случаи той идва от връстници и съученици, а след него потърпевшите коментират, че не знаят как да реагират, и „блокират“. При подобни случаи 44% от децата споделят с родител или друг възрастен и само 11% търсят подкрепа от учител или училищен специалист.

Според децата онлайн комуникацията им дава приятелства, принадлежност, информация и забавление, докато според родителите и учителите тя им отнема време, концентрация, сън, спокойствие и част от общуването лице в

лице, отбеляза Кюранов. Всяка група вижда риска от собствена позиция. Според учениците рискът се изразява в липсата на контрол върху дигиталната идентичност (снимки или видеа без съгласие), а според родителите съществува външна заплаха (среща с непознати хора онлайн), допълни той.

Близо 86% от учениците използват изкуствен интелект, като най-често избират ChatGPT. Използват го за лични интереси, а част от тях водят разговори с него. Според учителите 91% от децата използват изкуствен интелект за домашни и училищни задачи, докато само 18% от учениците са посочили, че правят това.

Проучването показва още, че около 18% от децата проверяват достоверността на информацията, която получават от изкуствения интелект, а 11% питат за източника на съдържанието. А около 23% от анкетиранияте ученици никога не се запитват дали информацията е вярна.

„Задачата ни не е да извадим децата от дигиталния свят, а да направим така, че в него да получат знания, граници и възрастни, на които да могат да разчитат“, коментира Давид Кюранов.

По време на форума експертите обсъдиха потребностите на децата, родителите и учителите в дигиталната среда, работещите практики за дигитално благополучие и механизми за по-ефективна подкрепа на училищата.

„Забраната е мярката, която се предприема по отношение на дигиталния свят, защото не знаем какво да направим. Това, което можем да направим обаче, е да изградим дигитално благополучие и култура на общуване. Забраната не може да реши проблема, нужен ни е системен и цялостен подход, а системата не е готова за такъв“, заяви на форума съоснователят на „EgTech България“ Албена Спасова.

Според нея учениците трябва да бъдат превърнати в активна част от процеса на изграждане на култура, като се работи в посока на дигитална продуктивност и дигитално гражданство.

„Идеята е не да замества младажите във вземането на решения, а да ги направим част от процеса“, коментира и Иглика Иванова от Националния център за безопасен интернет.

„В нашето училище много често учителят е този, който идва да съобщи, ако някой ученик има проблем онлайн. Тогава той се превръща в общ проблем. Имаме остра нужда да обсъждаме тези проблеми с децата си. Училището служи, за да покаже, че „токът не е опасен, ако се използва по правилен начин“. Същото важи и за дигиталната среда“, отбеляза директорът на столичното 18. СУ „Уилям Гладстон“ Ралица Кирилова. **АЗ-БУК**

Снимка БТА

Дигиталният живот на децата у нас започва все по-рано, сочат резултатите от изследване на УНИЦЕФ

Ключови препоръки в доклада

- Работата по онлайн безопасност, онлайн тормоз, дигитално-медийна грамотност и ИИ следва да започва преди появата на проблемите и да нагласява знанията и уменията на децата през различните възрастови етапи. Подходът следва да бъде последователен, практически насочен и адаптиран към възрастовите особености.
- Програмите за дигитална безопасност и дигитално гражданство следва целенасочено да развиват социално-емоционални умения, тъй като онлайн рисковете не са само технологичен въпрос.
- Необходимо е преминаване от единични кампании и информационни инициативи към устойчив модел, който интегрира мерките за дигитална безопасност, онлайн тормоз, критична оценка на информацията и използване на ИИ във всекидневния училищен живот.
- Целенасочена инвестиция в подготовката и подкрепата на учителите и училищните специалисти.
- Партньорство с родители, основано на практическа подкрепа. Семействата следва да бъдат включвани като партньори, които също имат нужда от насоки и подкрепа по въпросите на онлайн рисковете, дигиталната регулация и използването на ИИ.
- Ясни педагогически и етични рамки за употребата на ИИ.
- Дигитално-медийната грамотност трябва да бъде ясно заложена и системно развивана като ключова компетентност за съвременното детство – чрез реговни занимания, практически казуси, готови ресурси и подкрепа за учителите.

Училище с хоризонт към морето

Новата база на ОУ „Александър Георгиев-Коджакафалията“ в бургаския квартал „Крайморие“ съчетава съвременна архитектура, STEM среда, спорт и обучение на открито

Дона МИТЕВА

Първите си ученици ще посрещне на 15 септември нов храм на знанието в бургаския квартал „Крайморие“. От учебната 2026/2027 г. новопостроената общинска база на ул. „Христо Арнаудов“ №18 ще стане допълнителен адрес на ОУ „Александър Георгиев-Коджакафалията“.

Предвидени са осем паралелки за деца от предучилищна възраст до VII клас, а капацитетът е около 208 ученици. Това не е ново самостоятелно училище, а филиал, който ще бъде част от вече утвърденото бургаско училище. ОУ „А. Г. Коджакафалията“ е едно от първите открити нови училища в първите години на демокрацията. То носи името на най-големия бургаски благодетел.

Появата на филиала на училището е естествен отговор на развитието на „Крайморие“. През учебната 2025/2026 г. повече от 60 ученици от I до VII клас, живеещи в квартала, са пътували до училища предимно в централната част на Бургас.

„Новият филиал на ОУ „Александър Георгиев-Коджакафалията“ в „Крайморие“ ще следва образователната философия и високите стандарти на училището. В него ще функционират 8 паралелки – от подготвителна група до VII клас, което ни дава възможност още от самото начало да изградим цялостна образователна среда и истинска училищна общност“, коментира директорката Тая Сребрева.

По думите ѝ новата база променя старата ежедневна картина с пътуването – училището се приближава до дома, а с това се създават и по-добри условия за съчетаване на образованието с живота на една бързо разрастваща се общност.

Архитектура,
съобразена с мястото

Още при проектирането на сградата е търсена връзка между училищната среда и спецификата на крайморския терен. Близостта до морето и силните зимни ветрове са сред факторите, определили архитектурното решение. По-високите части на сградата са разположени от север и североизток, така че да изпълняват ролята на естествен ветрови щит.

Интересна е и организацията на вътрешния двор. Той е частично „потопен“, за да се създаде защитено пространство, което да може да се използва и през по-студените месеци. Теренът е оформен терасовидно, а различните нива обособяват отделни зони за обучение, спорт и отдих.

Това решение превръща двора в своеобразно продължение на класната стая – място, където учебният процес може да излезе извън четирите стени.

Не просто класни стаи

Новата база е проектирана като многокомпонентна образователна среда. В нея са предвидени осем класни стаи, специализирани кабинети за изобразителни дейности, информационни технологии и STEM обучение в областта на природните науки, музиката и техниката. Има още медицински и логопедичен кабинет, физкултурен салон и плувен басейн.

Спортът не е периферна дейност, а част от концепцията за ежедневната училищна среда. В дворното пространство

са планирани баскетболно игрище, писта за бягане, фитнес на открито и детска площадка. Предвидени са още класна стая на открито и опитно поле с оранжерия – пространства, които дават възможност знанията да бъдат придобивани чрез наблюдение, експеримент и практическа работа.

Особено важна за бъдещата образователна среда е комбинацията между технологично оборудване и възможности за работа извън класната стая. STEM пространството на филиала е предвидено за природни науки, технологии и техника, но концепцията на сградата позволява подобен тип обучение да се развива и в двора.

Оранжерията и опитното поле пък могат да се превърнат в естествена лаборатория за наблюдение на растения, сезонни промени, климатични условия и биологични процеси. Откритата класна стая дава възможност за различен тип урок – от литературно четене и изобразително изкуство до наблюдение на природата и проектна работа.

Това е сред силните акценти на новата база: училищната среда е замислена така, че самата сграда и пространството около нея да бъдат включени в образователния процес.

Специално внимание е отделено на най-малките ученици. Класната стая за първокласниците е разположена на партерно ниво, в близост до медицин-

ския кабинет, логопедичния кабинет и пространствата за подкрепа на учениците. Организацията цели по-лесна ориентация и по-спокойно адаптиране към новата среда.

За останалите пространства е предвиден контролиран достъп, включително чрез електронна система. Така функционалността на сградата се съчетава с изискванията за сигурност и организация на училищния живот.

Инвестиция за бъдещето

Изграждането на новата сграда е реализирано по проект „Изграждане на нови сгради на училища и детски градини“ от Националния план за възстановяване и устойчивост.

Стойността на проекта за училището в „Крайморие“ е близо 745 хил. евро. От тях почти 610 хил. евро са безвъзмездно финансиране от Механизма за възстановяване и устойчивост, а малко над 135 хил. евро са съфинансирани от Община Бургас. Сградата е общинска собственост.

Новата база има значение, което надхвърля броя на класните стаи и учениците. Тя е част от промяната на самия квартал, защото „Крайморие“ е сред районите на Бургас с динамично жилищно развитие и все повече млади семейства.

Тенденцията е училището да се превръща не само в място за обучение, а в един от елементите, които оформят новия облик на квартала.

„А изборът именно на ОУ „Александър Георгиев-Коджакафалията“ като институция, която ще организира обучението в новия филиал, е логичен. Училището вече е утвърдено със своята ориентация към технологиите, STEM образованието, роботиката, програмирането и иновативните методи на обучение – казва директорката Тая Сребрева. И добавя: – Едно от най-важните неща за нас е екипът, който изграждаме. Подборът на учителите е целенасочен – силни професионалисти, ярки личности, които могат да вдъхновяват децата. В екипа съчетаваме педагогически опит, различна професионална експертиза, спортни и творчески постижения, интерес към на-

уката и технологиите и най-вече желание за съвременно образование. Това са хора, които имат какво да дадат на децата и извън конкретния учебен предмет – чрез личния си пример, своите интереси, знания и умения.

За нас добрият учител не е просто човекът пред дъската, а човекът, който запалва любопитството, открива силните страни на всяко дете и му дава увереност да опитва, да греша, да търси и да успява.

Именно около силните страни на екипа и възможностите, които дава средата в „Крайморие“, изграждаме и програмата от академии – „Вода“, „Технологии“, „Откриватели“, „Творци“ и „Личностно развитие“. Искаме чрез тях децата да имат пространство да изследват, да създават, да експериментират и да развиват умения, които излизат извън рамките на един учебен предмет. Морето също ще бъде част от тази образователна среда – в партньорство с яхтклуб ще организираме занимания по ветроходство“, категорична е директорката в очертаването на перспективата.

Така новата база в „Крайморие“ има възможност да пренесе този модел в среда с различна особеност – училище, което живее с ритъма на морския квартал, използва природата като ресурс за учене и съчетава технологиите с реалния свят около децата.

Що се отнася до местната общност, и най-вече до родителите, Сребрева казва: „Интересът от страна на родителите е голям и това показва, че има потребност от подобен нов модел на образователната институция. Приемаме доверието им като голяма отговорност. Амбицията ни е филиалът в „Крайморие“ да бъде не просто нова училищна сграда, а място със собствен дух – със силен екип, разнообразни възможности за развитие и образование, което продължава и извън класната стая“.

Първият звънец през септември ще бъде не само начало на нова учебна година. Той ще отбележи появата на нов образователен център в „Крайморие“ – място, където архитектурата, технологиите, спортът и природата са замислени като части от едно цяло: съвременна среда за учене и развитие на децата.

Снимка: Димитър Киряков, „Флашман.бг“

Новата учебна сграда чака първия звънец

Тая Сребрева,
директор

В ОУ „Св. Иван Рилски“ в Хасково всеки ученик може да намери своето място в света на журналистиката. Прави го като автор, репортер, водещ, редактор или създател на дигитално съдържание. Така децата развиват увереност, креативност, лидерски умения и умения за работа в екип. А с подкрепата на своите учители и с помощта на съвременните технологии, в това число и изкуствения интелект, превръщат идеите си в реални медийни проекти.

Всичко това се случва благодарение на нововъведението „Училищен калейдоскоп: Детски медии и изкуствен интелект“, с което ОУ „Св. Иван Рилски“ за втори път получава статут на иновативно училище. Проектът е тригодишен и награджда медийните умения на учениците стъпка по стъпка. През учебната 2025/2026 г. те издават училищен вестник, през новата предстои да заработи училищно радио, а третият етап предвижда създаването на подкаст.

Диляна КОЧЕВА

През учебната 2025/2026 г. бяха издадени четири броя на вестник „Училищен калейдоскоп“ – за патронния празник на училището 19 октомври и по случай Деня на народните будители 1 ноември, за коледните и новогодишните празници, за Деня на розовата фланелка и пролетните празници, както и по повод 24 май“, споделя пред „Аз-буки“ директорката на училището Соня Кирилова.

Подготовката на изданията се осъществява основно от ученици под ръководството на осем учители, като част от съдържанието се създава в рамките на факултативните часове и в групите за занимания по интереси. Този проект дава на децата възможност да развиват интересите си, да усъвършенстват таланта си и да се извияват в различни области.

„Богатото тематично разнообразие е предпоставка за създаването на приобщаваща училищна среда, способна да отговори на максимално много очаквания и да включи широк кръг от ученици“, допълва Кирилова.

През учебната 2025/2026 година в ОУ „Св. Иван Рилски“ функционират 31 групи за занимания по интереси, в които са включени 600 ученици от II до VII клас. Сред тях са театрални и литературни клубове, клуб по приложни изкуства, журналистика, роботика, математика, история, английски език, природни науки и екология, музика и много други.

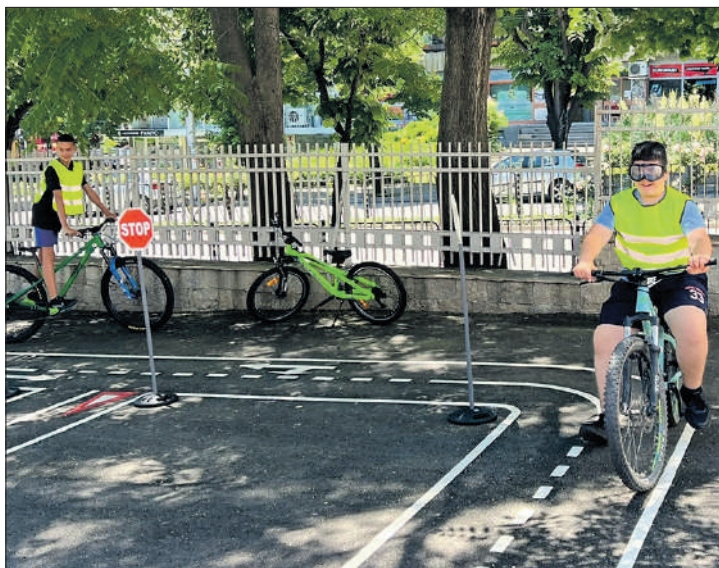
„През новата учебна година широкият спектър от направления ще се запази, като част от дейностите в групите за занимания по интереси ще бъдат насочени към осъществяване на проекта за училищно радио“, посочва Кирилова.

Модерната база и разнообразните възможности за развитие вървят ръка за ръка и с високи образователни резултати. Екипът на училището изпраща силна учебна 2025/2026 г., като учениците традиционно се представят на НВО над средното ниво за страната и областта.

При седмокласниците средният резултат по български език и литература е 66,79 точки при 55,28 точки за страната и 48,19 за областта. По математика възпитаниците на училището постигат средно 46,46 точки при 38,46 точки за страната и 32,96 за област Хасково. А на изпита по английски език средният резултат достига 91,25 точки. Особен повод за гордост са и 31-та отлични оценки от общо 136 явили се седмокласници.

Доброто представяне не е само при седмокласниците. На НВО в IV клас средният резултат по български език и литература е 87,47 точки при 76,39 точки за страната и 71,11 точки за областта. По математика средният брой точки е 70,62 при 62,71 за страната и 57,57 за областта. Повод за

Снимки ОУ „Св. Иван Рилски“

На учениците им харесва площадката по безопасност на движението по пътищата

Заниманията по интереси привличат децата и те с удоволствие ги посещават

От школки вестник до собствено радио

В ОУ „Св. Иван Рилски“ в Хасково учениците влизат в ролята на репортери, редактори и създатели на дигитално съдържание

Соня Кирилова, директор:

Решенията идват с открит диалог

„Най-голямото предизвикателство е комуникацията между хората. Зад всеки успешен казус стоят три неща: взаимно доверие, споделена отговорност между родител и учител и желание за разговор.“

Водещ приоритет е всеки родител, потърсил съдействие при проблем, да срещне разбиране, институционална подкрепа и категорично усещане, че ръководството ще вземе отношение и ще положи усилия за разрешаването на казуса. Успехът обаче изисква споделена отговорност. Затова разчитам и на активната ангажираност от страна на родителите. Образованието и възпитанието се крепят на взаимно доверие – между училището, ученика и родител. Когато това е налице и има желание за открит диалог, нещата се случват.“

гордост са и трима ученици с максимален резултат от 100 точки.

„Благодарение на тези постижения училището е включено в групата на училища с най-високи резултати на НВО в Националната програма „Компетентности на фокус“, посочва моята събеседничка.

В ОУ „Св. Иван Рилски“ работят 82 педагогически специалисти.

„Постигнатите резултати са естествено продължение на утвърдените образователни традиции, реализирани благодарение на високия професионализъм и на усилията на педагогическите специалисти. Именно те са силата и вдъхновението на нашето училище. Това е основата, върху която се градят доверието на родителите и авторитетът на нашата институция. Успехите на възпитаниците ни са директен резултат от ежедневната отдаденост и подкрепа от страна на педагозите“, коментира директорката.

Самата тя има над 30 години педагогически стаж и I професионално квалификационна степен (ПКС). По професия е учител по български и немски език, като 25 години преподава в Природо-математическата гимназия „Академик Боян Петканчиев“ в Хасково. През 2023 г. става част от екипа на ОУ „Св. Иван Рилски“. Първо-

начално е заместник-директор, а след това става временен изпълняващ длъжността директор. От 11 август 2025 г. официално поема ръководството на училището.

Според нея към професионализма на учителите трябва да се добави и добрата комуникация с родителите. На мнение е, че основен фактор за трайния успех са екипната работа и постоянното взаимодействие между учители, ученици и родители.

„Всичко това е възможно благодарение на способността на учителите да вдъхновяват и мотивират учениците, като същевременно привличат родителите като ключови партньори в образователния процес“, отбелязва Кирилова.

През новата учебна година ОУ „Св. Иван Рилски“ очаква около 850 ученици, като 103 от тях са първокласници. За сравнение, през миналата година в училището се обучават 899 деца.

„През последните три години се наблюдава тенденция към спад в броя на първокласниците, която отразява все по-осезаемото въздействие на демографската криза. Този процес засяга не само Хасково, но се забелязва и на национално ниво с малки изключения“, допълва Кирилова.

Наред с работата по иновацията и по Националната програма „Компетентности на

фокус“ училището продължава участието си и в други национални програми. Сред тях са „Ученически олимпиади и състезания“ и „Заедно в изкуствата и в спорта“. По първата училището получава възможност да работи благодарение на класирането на ученика от IV клас за националния кръг на олимпиадата „Знам и мога“.

През новата учебна година училището ще получи финансиране на одобрен проект по програма „Еразъм+“ на тема „STEM учители за дигиталното поколение: немският опит в нашите класни стаи“. Това е важна стъпка към утвърждаването на ОУ „Св. Иван Рилски“ като модерно европейско училище.

Към всички тези постижения и успешни проекти се добавя и сериозният напредък в обновяването на материалната база, която включва STEM среда, специализирани кабинети по природни науки, обществени науки, математика, компютърни кабинети и зелени технологии, 3D и телевизионно студио, високотехнологични класни стаи, многофункционални фойета, класна стая на открито „Биосфера“, площадка по безопасност на движението по пътищата.

Образователната институция осигурява подходяща среда и за ученици с двигателни затруднения. През последната учебна година 8 деца получават допълнителна подкрепа за личностно развитие. Приоритет е подпомагането на ученици с обучителни затруднения. Осигурена е подкрепа и на деца, за които българският език не е майчин. През тази учебна година в училище ще се обучават повече ученици, пристигнали от чужбина.

В ОУ „Св. Иван Рилски“ обръщат специално внимание и на добротворчеството. Една от дейностите, която обединява ученици, учители и родители, е желанието да подпомогнат лечението в чужбина на ученичка с двигателни затруднения. За целта организират благотворителни инициативи и базари, на които събират средства в помощ на момичето.

Чрез Училищното настоятелство и Обществения съвет родителите подкрепят дейността на училището с различни инициативи. С тяхна помощ през 2024 г. по повод 155 години от основаването на ОУ „Св. Иван Рилски“ е издадена книга с ученически творби.

България отделя за образование по-голям дял от публичния си бюджет от средния за Европейския съюз, но разходите спрямо размера на икономиката остават под средноевропейското равнище. През 2024 г. средствата за сектора у нас представляват 10,9% от всички публични разходи при 9,7% средно за ЕС. Като дял от брутният вътрешен продукт обаче те достигат 4,3% в България при 4,8% за Съюза. Това показва новият доклад на Европейската комисия „Инвестиции в образованието през 2026 г.“.

Документът проследява последните промени в разходите за сектора и поставя специален акцент върху привлекателността на учителската професия. Анализът е изготвен от Генерална дирекция „Образование, младеж, спорт и култура“ и се основава на най-новите налични данни за публичните разходи – за 2024 г., както и на резултатите от Международното изследване на преподаването и ученето TALIS 2024 на Организацията за икономическо сътрудничество и развитие.

Антоанета НАЙДЕНОВА

Според данните общите публични разходи за образование в България през 2024 г. възлизат на 4,5 млрд. евро. В сравнение с 2019 г. страната увеличава дела за образованието както в публичния бюджет, така и спрямо БВП. За пет години първият показател нараства от 10,5 на 10,9%, а вторият – от 3,8 на 4,3%.

Тенденцията у нас се различава от общото развитие на единия от двата показателя в ЕС. Между 2019 и 2024 г. делът за образованието в публичните разходи на България се увеличава с 0,4 %, докато средно за Съюза намалява с 0,3 на сто. Като дял от БВП средствата у нас нарастват с 0,5%, а средната стойност за ЕС – с 0,1 на сто.

Съпоставката обаче очертава и важно разграничение. България поставя образованието по-високо от средното за ЕС в структурата на публичния си бюджет, но общият ресурс за сектора спрямо размера на икономиката продължава да е по-малък. Двата показателя имат различна основа и затова не си противоречат. Първият показва каква част от всички държавни разходи е насочена към образование, а вторият – какъв е размерът на тези средства спрямо произведения в страната брутен вътрешен продукт.

Инвестициите в ЕС се стабилизират

През 2024 г. държавите от ЕС изразходват за образование общо 859,5 млрд. евро. Средствата представляват 4,8% от БВП и 9,7% от всички публични разходи. Между отделните страни обаче има значителни разлики.

Делът на образованието в публичните разходи варира от 8% в Италия до 14,3% в Швеция. Като част от БВП, стойностите са между 2,7% в Ирландия и 7,2% в Швеция. Европейската комисия уточнява, че ниският показател за Ирландия е свързан със специфичната структура на нейната икономика и с голямото присъствие на чуждестранни многонационални компании, поради което БВП на страната е значително по-висок.

В сравнение с други големи развити икономики ЕС заема междинна позиция. Публичните инвестиции в образование в Съюза са по-високи, отколкото в Япония, но значително по-ниски от тези в САЩ – както като дял от публичните разходи, така и спрямо БВП. Те са приблизително съпоставими с равнището в Обединеното кралство, особено като част от БВП.

Върху разликите влияят не само решенията на правителствата, но и демографските особености. Хората на възраст под 25 години са 31% от населението на САЩ, 25% от населението на ЕС и 21% от това на Япония. Значение имат още продължителността на задължителното образование, броят на записаните деца и младежи, размерът на класовете, съотношението между учениците и учителите, учебното време, равнището на

заплатите и разходите за материална база.

Европейската комисия определя инвестициите в образованието като стабилизиращи се. Делът им от БВП вече се е върнал на предковидното равнище, но позицията им в общите публични разходи все още не е напълно възстановена. През 2019 г. за образование са предназначени 10% от публичните средства в ЕС. Делът спада до 9,3% през 2020 и 2021 г., след което постепенно се повишава – до 9,4% през 2022 г., 9,6% през 2023 г. и 9,7% през 2024 г.

Образованието е петата по размер разходна функция в бюджетите на държавите от ЕС след социалната закрила, здравеопазването, икономическите дейности и общите държавни служби. През 2024 г. социална закрила получава 40% от публичните разходи, здравеопазването – 15%, общите държавни служби – 12,4%, а икономическите дейности – 10,8%.

Докладът обръща внимание, че през следващите години новите икономически и геополитически приоритети могат да засилят конкуренцията за публични средства. Между 2021 и 2024 г. делът на разходите за

отбрана в ЕС нараства устойчиво – от 2,4 на 3%. Очаква се върху бюджетите да влияят и по-високите разходи за лихви, слабата икономическа активност и мерките за защита на гражданите и предприятията от високите цени на енергията.

Все още няма как тези процеси да бъдат отчетени в разглежданите данни. „Евростат“ публикува статистиката за разходите на сектор „Държавно управление“ приблизително две години след съответния отчетен период. Затова най-новите данни, с които авторите разполагат през 2026 г., са за 2024 г.

Над 70% от средствата са за училищното образование

По-голямата част от публичните разходи за образование в ЕС е насочена към училищната система. През 2024 г. тя получава над 70% от общия ресурс за сектора.

Предучилищното и началното образование формират 35% от разходите, а средното образование – 37%. За висше образование са

предназначени 16%. Разпределението остава почти непроменено между 2019 и 2024 г., но средните стойности прикриват големи различия между държавите.

Значение има и степента, в която държавата участва във финансирането на образователната система в сравнение с частния сектор. При висшето образование върху разходите влияят допълнително таксите за обучение и формите за подпомагане на студентите.

Бюджетът на ЕС също осигурява значителен ресурс. За периода 2021 – 2027 г. приблизително 150 млрд. евро са насочени към образование и умения чрез Европейския социален фонд плюс, Механизма за възстановяване и устойчивост, Европейския фонд за регионално развитие, „Еразъм+“, Фонда за справедлив преход и InvestEU.

Средствата подпомагат подобряването на образователната инфраструктура, приспособяването на системите към цифровия преход, мобилността с учебна цел, повишаването на квалификацията и преквалификацията.

Европейската комисия подчертава обаче,

България отделя за образование 10,9% от публичните си разходи

Заплатите са важни, но не са достатъчни за привличането и задържането на учители, сочи новият доклад на Еврокомисията за инвестициите в сферата

Снимка Архив „Аз-буки“

България и ЕС в числа

Показател	България, 2019 г.	България, 2024 г.	ЕС, 2019 г.	ЕС, 2024 г.
Дял от общите публични разходи	10,5%	10,9%	10,0%	9,7%
Дял от БВП	3,8%	4,3%	4,7%	4,8%
Обща сума през 2024 г.	–	4,5 млрд. евро	–	859,5 млрд. евро

Източник: ЕК, „Инвестиции в образованието през 2026 г.“; данни на „Евростат“ по COFOG.

че финансирането от ЕС има допълваща роля. Основната отговорност за приоритизирането на публичните инвестиции в образование остава на отделните държави.

По Механизма за възстановяване и устойчивост към 15 юни 2026 г. за образование и умения в ЕС са разпределени почти 70 млрд. евро, или 12,1% от общото финансиране по инструмента. За България сумата е 780,3 млн. евро и представлява 12,6% от всички средства по Механизма за страната.

Този ресурс обхваща мерки за образование и грижи в ранна детска възраст, общо, професионално и висше образование, учене за възрастни, продължаващо професионално обучение, признаване на умения, зелени работни места и човешки капитал в областта на цифровизацията. Посочените стойности се отнасят до разпределеното финансиране по мерки, а не непременно до вече изплатени или усвоени средства.

Две трети от разходите са свързани с персонала

Най-голямото перо в образованието са разходите за персонал и най-вече възнагражденията на учителите и училищните ръководители. През 2024 г. за заплати, осигурителни вноски за сметка на работодателя и други разходи за служители са предназначени 63% от всички публични средства за образование в ЕС – от предучилищното до висшето.

Делът достига 66% в предучилищното и началното образование и 72% в средното образование. Затова според авторите привлекателността на учителската професия е не само въпрос на пазара на труда и качеството на образованието, а и основен елемент от политиката за публични инвестиции.

Други 14% от разходите са за междинно потребление – учебни материали, отопление, електроенергия, почистване и поддръжка. Инвестициите в сгради, компютри и други дълготрайни активи формират 8%.

В ЕС работят над 5 млн. учители, които представляват приблизително 3% от всички заети. Инвестирането в тях е инвестиция в резултатите на учениците, посочват авторите. Изследванията свързват работата на учителите както с непосредствените учебни постижения, така и с дългосрочни резултати – образователна степен, критическо мислене, некогнитивни умения и бъдещи доходи.

Данните, разгледани в доклада, показват, че различията в ефективността на учителите обясняват значителна част от разликите в постиженията на учениците дори в рамките на едно и също училище. Няколко години обучение при учители с ефективност над средната могат да компенсират неблагоприятното положение, свързано с по-нисък социално-икономически статус.

В обратната посока недостигът на педагогически кадри може да задълбочи дефицитите в ученето, особено по отношение на основни умения като четенето и математиката.

Ръстът на разходите е движен основно от повишаването на цените

Между 2015 и 2024 г. разходите за персонал в образованието нарастват значително в номинално изражение. На равнището на ЕС увеличението е 51% в предучилищното и началното образование и 37% в средното.

По-голямата част от този ръст обаче се обяснява с повишаването на ценовите равнища, а не със структурни промени в образователните системи. След отчитане на инфлацията реалните разходи за персонал се увеличават съответно само с 18% и със 7%.

Реалното нарастване може да бъде свързано с увеличение на заплатите над инфлацията и с по-голям брой служители. Между 2015 и 2024 г. броят на учителите се повишава умерено във всички образователни степени.

В същото време, броят на учениците остава сравнително стабилен до 2019 г. Между 2019 и 2024 г. той намалява с 4% в предучилищното и началното образование, но се увеличава с 4% в средното.

Анализът не установява статистически значима връзка между изменението на броя на учениците и разходите за персонал през последното десетилетие. Според авторите една от причините е, че броят на учителите и организацията на класовете се приспособя-

Роксана Мънзату, изпълнителен зам.-председател на ЕК

„Учителите са гръбнакът на европейските образователни системи и инвестирането в образование означава инвестиране в тях.

Привличането и задържането на учители не е само въпрос на заплати.

Става въпрос и за условията на труд, благосъстоянието, професионалното признание и възможностите за изграждане през цялата кариера.“

Повечето учители биха направили същия избор

Къде отивам средствата за образование в ЕС

63% – възнаграждения на служителите;

14% – учебни материали, отопление, електроенергия, почистване, поддръжка и други текущи услуги;

8% – сгради, компютри и други дълготрайни активи;

15% – субсидии, трансфери, социални плащания и други разходи.

В предучилищното и началното образование разходите за персонал достигат 66%, а в средното – 72%.

ват постепенно. Освен това демографските промени засягат неравномерно отделните региони, училища и образователни степени.

Рязък спад на първоначалния избор в България

Специалната тема на доклада през 2026 г. е привлекателността на учителската професия. За нейното изследване авторите използват два основни показателя от TALIS 2024 – дали преподаването е било първият професионален избор на учителите и дали те биха избрали професията отново.

Първият показател отразява привлекателността на преподаването при навлизането в професията. Вторият показва как работещите учители оценяват избора си след натрупания професионален опит.

Около петима от всеки десет начинаещи учители в Европа посочват, че преподаването е било първият им професионален избор. Делът за ЕС намалява от 54,3% през 2018 г. на 52,4% през 2024 г. Макар средното понижение да изглежда малко, зад него се крият големи различия между държавите.

България е сред страните с най-значителен спад. Между двете издания на TALIS делът на начинаещите учители у нас, за които преподаването е било първи професионален избор, намалява с 16,4%. По-голямо понижение сред изрично посочените в доклада държави е отчетено само в Латвия – с 26,4%, и Литва – с 29,2 на сто.

В Белгия средният спад е 9,3%, като във Фламандската общност достига 16 пункта. Намалението е с 9% в Словакия, със 7,9 на сто в Естония и със 7,3 процента в Чехия. Увеличение е регистрирано само в Швеция – с 13,2 пункта, и в Австрия – с 8,9 на сто.

Докладът не посочва в основния си текст абсолютния дял за България през 2024 г., поради което от спада не може самостоятелно да бъде изведено каква част от начинаещите учители у нас определят преподаването като свой първи избор.

Намалява и интересът към професията сред 15-годишните момичета. През последните две десетилетия делът на момичетата, които очакват да станат учители, спада от 12 на 7,3%. Свиването на разликата между двата пола се дължи не на по-силен интерес сред момчетата, а на отслабването му сред момичетата.

Въпреки трудностите над трима от всеки четирима учители в изследваните европейски държави заявяват, че отново биха избрали преподаването, ако можеха да вземат решението още веднъж. Делът им е 76,5%, но намалява спрямо отчетените 79,2% през 2018 г.

Разликите между държавите са значителни – от 62,3% в Латвия до 87,5% в Италия.

Готовността за повторен избор зависи и от лични и професионални характеристики. Вероятността жените да заявят, че отново биха станали учители, е с около 12% по-висока в сравнение с мъжете.

Най-ясната отрицателна зависимост е свързана с продължителността на професионалния опит. Спрямо учителите с до пет години стаж вероятността професията отново да бъде избрана, е с около 8% по-ниска при хората с между 6 и 10 години опит. Разликата достига приблизително 10 на сто при 11 – 20 години стаж и 12% при повече от 20 години стаж.

Този резултат е важен, защото поставя въпроса не само как нови хора да бъдат привлечени към преподаването, но и как натрупалите опит да бъдат задържани. Учителите, които системата най-трудно може да замени, се оказват по-малко склонни да потвърдят първоначалния си професионален избор.

Заплатата е важна, но не решава всичко

В повечето държави от ЕС възнагражденията на учителите остават под доходите на работещите със сходно образование през целия професионален път. Средно за Съюза нормативно определената начална заплата на учителите в прогимназиялния етап е 58% от средните доходи на работещите на възраст между 25 и 64 години със сходна образователна степен. В горната част на учителската скала съотношението достига 89%.

Средната действително получавана заплата на учителите в прогимназиялния етап е 85% от доходите на заетите на пълно работно време висшисти на същата възраст.

Само в няколко образователни системи нормативно определеното възнаграждение в горната част на скалата надвишава средните доходи на работещите със сходно образование – в Люксембург, Нидерландия, Гърция, Испания, Фламандската и Френската общност в Белгия и Ирландия. В повечето от тях достигането до това равнище изисква повече от 15 години опит.

Различава се и скоростта на кариерното развитие. В хода на кариерата началната заплата може да се увеличи с едва 16% в Дания и с до 149% в Кипър. В Дания и Нидерландия върхът на скалата се достига за 12 години, докато в Словакия са необходими 40 години, в Испания – 39, във Фламандската общност в Белгия и Гърция – 36, а в Ирландия и Италия – 35.

Възможностите за по-силно и по-бързо развитие на възнаграждението могат да насърчат както навлизането в учителската професия, така и дългосрочното оставане в нея, посочват авторите на доклада. Те обаче предупреждават, че заплата е само един от факторите.

Статистическият модел, изготвен чрез обединени данни от участващите държави в ЕС, показва, че удовлетвореността от възнаграждението е свързана с около 7% по-висока вероятност учителят отново да избере професията. Положителното възприемане на обществената ценност на професията и

на възможността учителите да влияят върху образователните политики, увеличава тази вероятност с около 3 – 4 на сто. Подобен е ефектът на удовлетвореността от работната среда.

Мотивацията, свързана с приноса към обществото, има положителна връзка от около 2%, а професионалното сътрудничество между учителите – от близо 1 на сто.

В обратната посока действия стресът на работното място, който намалява с около 5 на сто вероятността учителят отново да избере преподаването.

Това са средни зависимости, изчислени от обединени европейски данни, а не отделни резултати за България. Изводът им обаче е ясен – върху отношението към професията влияят едновременно материални и нематериални условия.

Доброто възнаграждение не компенсира лошата работна среда

Учителите, които са удовлетворени от възнаграждението си, по-често посочват, че отново биха избрали класната стая при всички равнища на професионален опит. Но вероятността намалява с натрупването на стаж както сред доволните, така и сред недоволните от заплащането. Следователно удовлетвореността от заплата има значение, но не преодолява разочарованието, което се натрупва при част от опитните учители.

Още по-ясна е зависимостта при съчетаването на възнаграждението с условията на труд и професионалното признание. Когато удовлетвореността от работната среда е ниска, няма статистически значима разлика във вероятността отново да бъде избрано преподаването, между учителите, които са доволни от заплатите си, и тези, които не са.

Същото се наблюдава при ниско усещане, че учителите са ценени от обществото, медиите и хората, които определят образователните политики.

Заплата има по-силен положителен ефект, когато работната среда и възприеманата обществена стойност на професията вече са сравнително високи. Удовлетвореността от възнаграждението не компенсира напълно и отрицателното въздействие на силния стрес.

Показателят за стрес в TALIS включва не само прякото усещане за напрежение, но и времето за личен живот и отражението на работата върху психичното и физическото здраве.

Необходим е цялостен подход

Според Европейската комисия ефективното инвестиране в учителската професия изисква съчетаване на конкурентни възнаграждения с подкрепяща работна среда, управляемо натоварване, грижа за благосъстоянието, възможности за професионално развитие и обществено признание.

Намаляването на прекомерните професионални изисквания и увеличаването на ресурсите, с които разполагат учителите, могат да имат ключова роля за поддържането на мотивацията им. Това е особено важно за опитните педагози, сред които готовността за повторен избор на професията намалява дори при удовлетвореност от заплащането.

Мерките извън заплащането също изискват публичен ресурс. Намаляването на натоварването например може да включва повече помощник-учители или по-малки класове, което има пряко бюджетно отражение. Авторите отбелязват обаче, че общото намаляване броя на учениците в клас невинаги е най-разходоэффективното решение спрямо алтернативи като обучението в малки групи.

Повишаването на обществения статус на професията може да включва по-добро медийно представяне, по-голямо участие на учителите във формирането на образователните политики и възнаграждения, които показват значението на техния труд.

Предстои Европейската комисия да предложи Програма на ЕС за учителите и обучителите като част от пакет от мерки в областта на образованието. Целта е да се подпомогнат държавите членки в привличането и задържането на кадри и преодоляването на недостига на учители.

От шепи ентусиазирани семейства и едва седем деца до утвърдена образователна и културна институция с близо 150 възпитаници. Това е пътят, който Българското неделно училище „Ян Бибиян“ в германския град Мюнстер изминава през своите първи 15 години.

Зад създаването му стои личната мечта на Румяна и Улф Георгиев. Техните деца са от смесен брак и за родителите е особено важно те да не изгубят връзката с българските си корени.

Антоанета НАЙДЕНОВА

Искахме децата ни да говорят, четат и пишат свободно на български. Той да не остане език на няколко заучени фрази за битова употреба, а да се превърне в тежен пълноценен втори език – със своята писменост, правопис и литература“, разказва за „Аз-буки“ директорът и основател на училището Румяна Георгиев.

Подкрепата намира от още няколко семейства от Мюнстер и околността. Така през 2011 г. личната им семейна мечта поставя началото на Немско-българската родителска инициатива „Ян Бибиян“, а заедно с нея – и на българското училище.

През изминалата учебна година в него се обучават почти 150 деца. Над 140 вече са записани и за новата учебна година. Те са разпределени във всички възрастови групи – от детската градина и предучилищната подготовка през началния и прогимназиалния етап до гимназиалния курс.

Устойчива е тенденцията за увеличаване на децата в предучилищните групи и началните класове. Същевременно училището вече изпраща и своите най-големи възпитаници, които приключват обучението си след успешно сертифициране на знанията по български език.

През годините се променят не само мащабът на училището, но и профилът на семействата. Сред тях има както отдавна установили се и добре интегрирани в Германия българи и много смесени семейства, така и наскоро пристигнали сънародници.

За част от децата българският е втори, а понякога дори трети език, който използват у дома. За новопристигналите училището има и важна психологическа роля – дава им усещане за принадлежност и сигурност, за нещо познато в една все още нова среда.

Това многообразие налага промяна и в начина на преподаване.

„Днес не можем да преподаваме така, както се преподава в България и както започнахме преди 15 години. Необходими са много по-индивидуален подход и съвременна методика, особено когато българският се изучава като втори език“, обяснява Георгиев. Затова традиционните занятия се съчетават с дигитални инструменти, интерактивни ресурси и практически проекти, които доближават езика до света на децата.

Пробив пред германските образователни власти

Едно от най-значимите постижения на „Ян Бибиян“ е свързано с официалното признаване на българския език в образователната система на Северен Рейн-Вестфалия. През 2019 г. по инициатива на училището за първи път в провинцията е проведен изпит по български език за негови възпитаници, организиран от германските училищни власти. Резултатът е официално признат, а оценката по български език може да бъде вписана като балообразуваща в германската диплома.

„Това беше абсолютен прецедент в нашата провинция. Пътят никак не беше лесен, но днес вече е отворен и всички останали български училища могат да се възползват от него“, отбелязва директорката.

Успехът е постигнат след години последователна институционална работа и диалог с местните образователни власти. Изпитът е особено важен за учениците, които не изучават друг втори чужд език в германското училище.

Следващата голяма стъпка е превръщането на „Ян Бибиян“ в изпитен център за сертифициране на знанията по български език

Снимка: Неделно училище „Ян Бибиян“ – Мюнстер

Приготвления за празника

От седем деца в началото до признат български език в германската диплома

С авторски рап и спектакъл посрещат 15-годишнината от създаването на Неделното училище „Ян Бибиян“ в Мюнстер

Румяна Георгиев, директор

в сътрудничество с Департамента за езиково обучение към СУ „Св. Климент Охридски“. Изпитите се провеждат по международно признати европейски стандарти.

Десетки възпитаници вече са получили езикови сертификати. Само през тази година десет ученици са удостоверили знанията си на ниво B2 с отлични и много добри резултати. Обикновено те се явяват в X или XI клас, преди подготовката за матурите в германските училища да увеличи значително натоварването им.

Сертификатът превръща дългогодишния труд на учениците в реален капитал за тяхното бъдеще. Той може да бъде приложен към автобиографията им и да бъде от полза при кандидатстване във висши училища.

Тринадесет жени зад успеха на училището

В основата на постигнатото стои екип от 13 преподаватели – всички жени. Сред тях има филолози, начални и детски учители, музикален педагог, хореографи. Истинското ядро и движеща сила зад цялостната организация, заедно с директора, са Милена и Улф от Управителния съвет.

„Работата в българско училище зад граница е специфична. Тя изисква не само академични знания, но и изключителна гъвкавост, подход към деца, за които българският често е втори език, и много голямо сърце“, посочва Румяна Георгиев.

Учителите не се ограничават с преподаването в клас. Те създават авторски спектакли, пишат сценарии и разработват литературни проекти. Музикалният педагог развива училищния хор, а хореографите превръщат българския фолклор в преживяване, което мотивира децата да продължат да посещават училището.

Тъкмо мотивацията се превръща в най-голямото предизвикателство след V – VI клас. Тогава занятията започват да се конкурират както с нарастващото натоварване в германските гимназии, така и с естественото желание на тийнейджърите за повече свободно време.

Затова преподавателите се стремят училището да не е място за суха теория и традиционно изпитване. Езиковото сертифициране показва практическата полза от положените усилия, а общите проекти, пътуванията и приятелствата поддържат връзката между децата.

„По-големите ученици идват и защото тук са техните приятели, с които споделят една двукултурна идентичност“, казва директорът.

„Зеленото училище“ – живото сърце на „Ян Бибиян“

Една от най-обичаните инициативи е „Зеленото училище“, което Румяна Георгиев определя като „живото сърце“ на училищната общност. То се организира вече 11 години, а поредното му издание предстои в края на септември. За един уикенд занятията се пренасят от Мюнстер в база сред природата, на около 15 км от града. Там децата учат чрез преживяване – участват в походи, игри на открито. Вечерите са запазени за лагерния огън, българските песни и традиционното печене на хлебчета на пръчка.

В базата нощуват без родителите си учениците над 10-годишна възраст, придружавани от педагогическия екип. Така те изграждат самостоятелност, създават нови приятелства. Родителите се присъединяват само за част от съботния ден. Организиран се футбол и състезателни игри между деца и възрастни.

България, видяна не само в учебника

Силен мотивиращ ефект имат и образователните маршрути в България, осъществявани с подкрепата на Министерството на образованието и науката.

Първото пътуване на по-големите ученици е по маршрута „Чарът на Черноморието“. По думите на директорката преживяването е толкова сплотяващо, че мотивира част от участниците да продължат да изучават български още една година.

Следва маршрутът „Задбалканските полета“ за по-малките възпитаници. Децата посещават Панагюрище, Копривщица, Стрелча, Казанлък и Карлово.

Третото пътуване е посветено на старите

български столици. Учениците виждат на живо местата и паметниците, за които до този момент са чели в учебниците.

През октомврийската ваканция предстои четвърти маршрут. Той ще отведе по-малките ученици в Северна България и включва пещерата Проходна, Плевен, Ловеч и Троян.

„Тези пътувания са изключително важни за децата в чужбина. Те създават силна мотивация да продължат да учат и изграждат невероятни социални връзки помежду си“, обобщава тя.

Юбилей с рап песен и авторски спектакъл

Своите 15 години „Ян Бибиян“ отбелязва на 31 май с празник на открито в парк-музей в Мюнстер. Цялата училищна общност се събира за ден, изпълнен с музика, танци и силни емоции.

Сред официалните гости са кметът на Мюнстер Мария Винкел, генералният консул на България в Дюселдорф Снежина Маринова, почетният консул на България в Северен Рейн-Вестфалия Вернер Йост-майер.

Празничната програма е създадена до голяма степен от самите деца и техните преподаватели. Един от акцентите е авторската рап песен Jan Bi Bi Jan, написана от ученици от VIII, IX и X клас и аранжирана от осмокласника Майки. Представен е и авторски театрален спектакъл със същото заглавие.

В празника участват актьори от театър „Зазо“ и Balkan Rock Trio от Оснабрюк.

Един от най-трогателните моменти е изразената признателност към първия учител на училището Катя Ганчев. Управителният съвет и връчва статуетката на „Ян Бибиян“, а по предложение на училището тя е отличена и с почетна грамота от министъра на образованието и науката за своя 15-годишен всеотдаен принос.

Юбилейната година носи на „Ян Бибиян“ и редица отличия. По време на годишната конференция на Асоциацията на българските училища в чужбина училището е награждено по повод 15-годишнината от създаването си.

Училището получава също почетен плакет от Изпълнителната агенция за българите в чужбина. Поздравления изпращат представители на институции, партньорски организации и български училища зад граница.

„Топлите думи ни напомнят, че сме част от една голяма просветна общност по света“, споделя директорката.

Доц. Анелия Касабова, Институт за етнология и фолклористика с Етнографски музей – БАН

Историкът не е камера, която просто „заснема“ миналото

Разказът между Изтока и Запада през очите на медицината продължава

Основната цел на проекта „Европейският Левиатан: наследството на следвоенната медицина и общото благо“, финансиран от Европейския съвет за научни изследвания (ERC), е да се разгледа историята на Европа след Втората световна война през перспективата на медицината, за което „Аз-буки“ разказва от неговото начало. Учените проучват национални специфики в области като здравеопазване, здравно осигуряване, репродуктивни политики и грижи за децата и възрастните в рамките на национални държави с различно законодателство.

Акцентът е върху взаимовръзките между Изтока и Запада, върху обмена на знания, хора и технологии. Изследва се до какво е довело изграждането на желязната завеса: как са се променяли определенията за „общото благо“, как са се развивали медицинските и обществените морално-етични норми. През май т.г. екипът на проекта организира кръгла маса на тема „Източници и подходи: (пре)осмисляне на производството на знание във времето на студената война“, на която да се поставят тези въпроси. За целта се използваха част от публикациите на участниците в проекта като основа за критичен анализ и отворен дебат.

За още подробности се обърнахме към доц. Анелия Касабова от Института за етнология и фолклористика с Етнографски музей към БАН, която е един от четиримата водещи изследователи на проекта.

Снимка: Личен архив

Зина СОКОЛОВА

– Доцент Касабова, каква бе целта на кръглата маса?

– Най-общо – да провокираме дискусия за близкото минало, но и за начина, по който ние, учените, го изследваме и разказваме. Обикновено говорим за изворите, които откриваме, за методите, които използваме, за новите факти, до които достигаме. Порядко обръщаме критичния поглед към собствената си работа.

– Историкът понякога се представя като камера, която „заснема“ миналото.

– Това е добро сравнение. Но обективът не е напълно „обективен“, някой го насочва, избира кадъра, решава какво да попадне във фокуса и какво да остане извън него. Подобно е и с историческото изследване. Историците избират и отсяват извори и ги поставят в определен контекст. А въпросите, които задаваме към миналото, са свързани и с времето, обществото и културата, в които самите ние живеем. Затова различни учени могат – съвсем добросъвестно – да достигнат до различни интерпретации. Това не означава, че фактите нямат значение или че всяка интерпретация е еднакво валидна. Напротив, историческото изследване се основава на извори и изисква аргументи, тезите трябва да се доказват. Но фактите, които включваме в един исторически разказ, неизбежно са резултат от подбор. Още от последните десетилетия на XX век учени като Пиер Бурдийо поставят въпроса за саморефлексията – за необходимостта изследователят да осмисля и собствената си позиция. За това се говори много, но според мен все още рядко го прилагаме.

Затова замислихме кръглата маса малко необичайно. Искахме, разбира се, да представим част от резултатите от проекта,

подходите и новите извори, които сме проучили. Но едновременно с това предложихме да погледнем и към собствените си изследвания като на своеобразни „извори“ – да ги подложим на критичен прочит и да (се) попитаме какви перспективи отварят, но и какво остава извън ползрението. Целта е не да стигнем до общ и окончателен разказ за близкото минало, а да създадем пространство за аргументиран дебат с различни гледни точки.

– Защо за едно и също минало съществуват толкова различни разкази?

– Именно това бе един от въпросите, които поставихме. Френският историк Пиер Нора развива концепцията за „доминиращи“ и „доминирани“ памети и истории. Това разграничение и днес провокира към размисъл. Има ли разкази за близкото минало, които придобиват по-голяма обществена и институционална тежест? Има ли други, които остават в периферията? Как един факти се превръщат в част от историята, а други остават или стават невидими? Тук насочвам към българската социоложка Лиляна Деянова и нейните размисли за „мълчанията“ в производството на знание за близкото минало.

Но „доминираща история“ не означава непременно история, наложена от една власт. В плуралистичното общество не можем да говорим за пълен контрол върху миналото. По-скоро различни обществени групи, хора с различни политически позиции, институции и самите учени участват в непрекъснат спор кое от миналото е важно и как да бъде интерпретирано. Този спор е само положителен. Когато се води с аргументи, извори и готовност собствените ни тези също да бъдат поставяни под въпрос, това е част от начина, по който се развива историческото знание. За мен проблемът е

не когато има различни истории, а когато една от тях започне да претендира, че е единствената възможна.

– Разкажете малко повече за тематичните броеве, които обсъждахте на кръглата маса?

– Те са резултат от няколко години съвместна работа и от две големи научни срещи – Европейската конференция на социалните и историческите науки (ESSHC), която се проведе през 2023 г., и организираната от нас международна конференция през 2024 г. Трите тематични броя имат различен фокус и точно това ги прави интересна основа за дискусия.

Тематичният брой на Medical History е посветен на две социалистически държави – Народна република България и Германската демократична република. Текстовете проследяват движението на медицински знания, технологии и терапии през границите на желязната завеса, примерите са БЦЖ ваксината срещу туберкулоза, лечението на алкохолизма, терапия чрез сън, бъбречни трансплантации, използването и международният обмен/търговия с човешки органи (конкретно хипофизна жлеза).

Текстовете по проекта „Левиатан“ в броя на Bulgarian Historical Review са съсредоточени преди всичко върху социалистическа България, в някои темите са разгледани в съпоставителен план с ГДР, Чехословакия. Тук медицината се разглежда в контекста на проекта за изграждане на „новия социалистически човек“.

Тематичният брой на Balkanistic Words разширява и географската, и хронологичната перспектива. В центъра е медицинският плурализъм, плурализъм има в теми, методи, като текстовете не са ограничени до социалистически държави и насочват отвъд обичайното разделение Изток – Запад.

За нас бе интересно да поставим тези три броя един до друг. Не за да ги обединим в обща интерпретация, а напротив – да видим къде се допълват, къде поставят различни акценти, какви нови въпроси провокират.

– До какви изводи стигнахте или до какви нови въпроси ви доведе дискусията?

– Един от важните успехи на проекта за мен е, че успяхме да изградим устойчив екип от учени с различни перспективи. Невинаги сме единодушни в интерпретациите, но сме единодушни, че различието обогатява. Нашите изследвания едновременно се допълват, но (понякога) и взаимно се поставят под въпрос.

Не бих искала, а и не би било възможно да представя всички текстове. Всички са според мен приноси и заслужават да бъдат прочетени. Всички публикации качваме на уебсайта на проекта – <https://leviathan-europe.eu/publications/>

Всички текстове бих определила като провокативни. А според мен голям принос на едно изследване е, ако то не само дава отговори, но и провокира към следващи въпроси.

Един от тях е какво мислим за политическите преобразувания след Втората световна война. Войната и установяването на социалистическите режими несъмнено носят дълбок политически разрыв, репресии, насилие, идеологическа намеса. Това не бива да бъде омаловажавано, важно е да продължаваме да изследваме тези процеси. Въпросът е може ли разрывът да се превърне в толкова доминираща аналитична перспектива, че да засенчи елементите на приемственост от предходния период.

България влиза в социалистическия период като предимно аграрна страна, с недостатъчно развита здравна инфраструктура, особено в селата, с остър недостиг на медицински специалисти, с тежки обществени здравни проблеми като туберкулоза, тиф, малария и др. Много от идеите за по-силна държавна намеса в здравеопазването не възникват след 9.09.1944 г., а имат по-дълбоки корени. Затова един от въпросите е доколко социалистическите здравни системи са резултат единствено от новата идеология и светското влияние и доколко са отговор и на по-стари структурни проблеми и тенденции.

Тематичните броеве се вписват в това, което Роберт Грифит през 2001 г. определи като „културен обрат в изследванията на Студената война“ – текстовете допринасят за диференциране на представата за монолитен социалистически блок, показват многоликостта на европейския държавен социализъм. Показват пропускливостта на „найлоновата завеса“, различните форми на конкуренция, противопоставяне, но и сътрудничество и обмен при развитието на биомедицински изследвания и терапии – например развитието на БЦЖ ваксините, развитието на невронауките. Показват и нестабилността и преговорния характер на социалистическия интернационализъм, дължащи се на инфраструктурни, логистични и икономически различия между социалистическите държави.

Конкретните изследвания насочват към общи въпроси за модерността. Особено ярък пример дават изследването на Алекса Гайстхьофел на международните организации за бъбречна трансплантация и на Даниела Колева върху износа през 1980-те години от комунистическа България на хипофизни жлези от труповете, използвани за производството на човешки растежен хормон.

На стр. 14

Понякога един белег е просто белег, но друг път зад него стоят операция, страх, дълго възстановяване и история, която едно дете още не знае как да разкаже. И понякога най-трудният въпрос не е как белегът да изчезне, а как детето да спре да се срамува от него.

Точно от този въпрос се заражда идеята за „Тупти“ – първата детска книга на Дияна Атанасова, позната на много родители като създател на аудиоподкаста „Златните приказки“. Книгата излиза в края на май, но историята зад нея е много по-стара. Тя започва от личния опит на Дияна и от срещите ѝ с деца, преминали през сърдечни операции.

Дияна КОЧЕВА

Самата аз имам вродено сърдечно заболяване и съм работила с деца, които са имали различни сърдечни малформации и белези от операции. Виждала съм колко нещастни са от това, че имат тези белези, и как се опитват да ги скрият от останалите деца“, разказва за „Аз-буки“ Дияна Атанасова.

Познава и онези погледи, които се задържат малко по-дълго, и притеснението да отидеш на плуване или на море. Не ѝ е чуждо и усещането, че нещо видимо върху тялото ти кара другите да те възприемат като различен. Затова в „Тупти“ тя прави точно обратното на онова, което често правят възрастните. Решава да не заличава белега, а да го направи специален.

„Тупти“ е трогателна история за красотата на различието. Книга, която помага на децата да развият увереност, доброта и разбиране към себе си и другите“, споделя авторката.

Главният герой в нея е мече с по-различно сърчице – сърчице с бодчета. Тупти носи своите белези и постепенно открива, че те не са нещо, което трябва да скрие, а част от силата, която носи у себе си.

„Много родители на деца с големи белези по телата им, обикновено търсят начин как да ги заличат. Интересуват се каква е процедурата, къде се прави, доколко ще изчезнат белезите. А в историята за Тупти нито един белег няма да бъде заличен. Това е идеята на книгата – да прегърнем различията по такъв начин, че децата ни да се гордеят със себе си“, казва авторката.

За нея разговорът за различието трябва да започне много преди детето да попадне в училищния двор. Първото място е семейството, след това идват детската градина и училището. Защото различието невинаги е голям белег от операция. Понякога това са очила, а друг път – особеност във външността, поведението или начина, по който едно дете общува с връстниците си. Точно затова тази детска книга е много подходяща за работа в детски градини и училища.

„Важно е родителите да осъзнаят, че децата им са красиви такива, каквито са, без значение от външните им белези. Трябва да ги подкрепят и да им помагат да се чувстват комфортно в телата си, със своите мечти и желания“, посочва Атанасова.

Затова „Тупти“ не остава само история за дете със сърдечен проблем. Това е книга за различието, приятелството, емпатията и приемането на себе си.

През годините приятели често ѝ казват, че е много силна и е успяла да преодолее много трудности. „Хубаво е, когато някой ти припомни колко сила имаш у себе си. Книгата е точно за това – да покаже на хората колко са красиви такива, каквито са“, споделя тя.

Първите срещи на „Тупти“ с малки читатели ясно показват, че посланието стига до тях. При представяне в село Калчево пред деца от различни възрасти тя вижда как историята започва да живее извън страниците. В края на книгата има специално място, където всяко дете може да нарисова собственото си сърце – с неговите особености, мечти, тайни и всичко онова, което иска да постави вътре.

Снимка: Личен архив

Белезите, които не трябва да крием

Създателката на аудиоподкаста „Златните приказки“ Дияна Атанасова превръща личната си история в детска книга

„Дадохме им възможност да нарисуват своите сърца. Те бяха толкова красиви и различни. И точно това е посланието на историята. Важното е да приемеш себе си такъв, какъвто си“, споделя Атанасова.

За Дияна „Тупти“ е и „ода за сърцето и за всички чудеса, които виреят в него“. Затова целта ѝ от самото начало е деликатната тема да бъде разказана по детски – леко, разбираемо и без да плаши.

Най-силната обратна връзка обаче идва от семейство, което разпознава собствената си история в книгата. Майка на дете с тетралогия на Фало – диагнозата, с която живее и самата авторка, ѝ пише: „Благодаря ти, че правиш страшното гордо“. Думи, които вероятно събират в едно цялата идея на „Тупти“.

Книгата е предназначена за деца от 4- до 9-годишна възраст, но според авторката може да се чете по различен начин на деца на различна възраст.

За едно дете Тупти е просто симпатично мече, което живее на друга планета, идва на Земята и среща момиче, което му помага да погледне по различен начин на себе си. За друго историята може да се превърне в повод да говори за собствените си страхове и несигурност.

Затова Атанасова препоръчва поне първия път родителят да прочете книгата заедно с детето.

„Исках тази история да бъде точно за трудните моменти, в които родителят се чуди как да поднесе на детето нещо толкова деликатно. Книгата предразполага към много разговори след това“, посочва тя.

Всъщност „Тупти“ е първата издадена детска книга на Дияна Атанасова, но гласът ѝ влиза в домовете на семейства години по-рано.

През 2020 г. тя създава аудиоподкаста „Златните приказки“. Започва без голяма стратегия или амбициозен план. Като малка, Дияна обича приказките. Чете ги сама, слуша майка си и баба си. Особено място в спомените ѝ заема огромна книга с над 500 страници. С годините книгата се изгубва или поне тя така си мисли. Когато самата тя става майка, отново си спомня за нея. Пита баба си къде е, и се оказва, че тя я е запазила. Любимата от детството книга се завръща при Дияна, а заедно с нея – и историите и спомените.

Първоначално собственото ѝ дете все още е твърде малко, за да се увлече по тези приказки. Някой обаче ѝ казва, че гласът ѝ е приятен за слушане и може да опита да записва. Така се появява първата приказка, а след нея – още една и после още една.

„Съвсем неочаквано започнах почти веднага да получавам обратна връзка от семейства, които пишяха, че много им харесва, и питаха дали ще има друга. Започнах малко по малко да качвам приказки и колелото привлече още и още хора, които обичат децата и книгите“, спомня си тя.

Шест години по-късно „Златните приказки“ вече не е просто място за класически приказки. В него намират място откъси от нови детски книги и романи, а Дияна работи с различни издателства, за да достига съвременната детска литература и чрез звук до малките читатели.

„Това е нашият вълшебен кът, нашата вълшебна библиотека. Искан родителят да е спокоен, че детето му слуша нещо интересно, което след време ще му помогне да развие и желанието си за четене“, казва авторката на „Тупти“.

По пътя се ражда и друг проект. Става въпрос за аудиосписание „Детство“, което създава заедно с Детския отдел към Столичната библиотека. В рамките на около 30 минути в него се срещат стихотворения, кратки приказки, гатанки, скоропговорки и гостуващи автори.

Част от работата е свързана и с намирането на стари, позабравени произведения, които според Атанасова продължават да носят красотата на детството и днес.

Любопитното е, че различните части от професионалния и личния ѝ път постепенно се срещат именно тук. Дияна Атанасова е завършила специалността „Връзки с обществеността“, занимава се професионално с дигитален маркетинг и копирайтинг. Работила е дълги години с Асоциация „Детско сърце“. Пеенето също е част от живота ѝ, затова в „Златните приказки“ често звучат песнички, в това число и в „Тупти“.

И сякаш шест години след първия запис на приказка всички тези отделни нишки най-накрая се събират в една история. История за едно различно сърце и за белезите, които разказват откъде сме минали. Но най-важното послание, което остава, е, че външните белези не ни правят различни и не трябва да се опитваме да приличаме на останалите, за да ни харесат.

Срещаме ви с едно вдъхновяващо момиче на България – Виктория Ангелова. Само на 17 години, тя вече е световен шампион в тройния скок на първенството по лека атлетика за юноши и девойки под 20 години, проведено се в Орегон, САЩ. Месец по-рано печели и европейската титла за девойки в Риети, Италия.

Зад медалите обаче стои едно момиче, което живее далеч от дома, семейството и приятелите си. Съчетава професионалния спорт с училището и най-важно за нея е да бъде добър човек.

Виктория ГЪЛЪБОВА

Виктория Ангелова започва да се интересува от спорт от малка. „Още в детската градина бях пробвала различни спортове. Трябваше да изберем, но така и не си харесвах нито един. От доста малка преминавах от един спорт към друг. Посещавах тренировки по два-три месеца и после опитвах нещо различно. Но когато станях II клас, си спомням, че през октомври отидох за пръв път на лека атлетика. И оттогава тренирам вече осем-девет години“, разказва Виктория.

След като започва да се занимава по-сериозно и всеотдайно със спорт, се налага да обръща и повече внимание на себе си – на възстановяването, почивката, съня. Това обаче я отдалечава до известна степен от забавленията с други тийнейджъри на нейната възраст, за да може да се възстановява пълноценно.

„Не бих казала, че спортът ме е откъснал от средата ми. Разбира се, не мога да участвам във всичко, което се случва около връстниците ми, но не съм отделена изцяло. Имам приятели и излизам с тях постоянно. По-скоро средата ми се промени“, споделя Виктория.

За постигнатите успехи казва, че се стреми да не ги възприема като нещо, което да повдигне прекалено самочувствието ѝ, и се опитва да остане земна. Разказва още, че след победата

*започват да я разпознават
и затова е по-обрана
в държанието си.*

„Не е приятно, когато те познават и си създават негативно впечатление заради начина, по който се държиш. Осъзнавам, че по някакъв начин давам пример“, коментира тя.

А как преминава един обикновен ден за 17-годишната шампионка? Започва около 9 часа със закуска и кратка сутрешна тренировка.

„След това се прибирам, ако трябва да мина през магазина или да свърша нещо. После обядвам, почивам си и уча. След това се оправям и в 17 часа имам втора тренировка, която е малко по-дълга. Обикновено приключвам към 7 часа вечерта. После се прибирам, готвя си и ако имам уроци, седя отново да уча. Ако нямам, почивам или си намирам някакво занимание“, разказва Виктория.

Към момента лекоатлетическият ни талант тренира в Атина и почти целогодишно прекарва времето си там. Прибира се в България рядко. В Гърция живее с баща си, а останалата част от семейството е в София. Често обаче се налага да остава и сама.

Мести се в гръцката столица, защото трениорът ѝ Георги Помашки живее и работи там. Той е един от най-успешните трениори по лека атлетика в Гърция. На него дължат успехите си редица спортисти в областта на леката атлетика. Пътищата им се пресичат по време на организирани от Помашки лагери и от януари тази година Виктория решава, че иска да работи с него.

„Най-много ми липсват роднините и приятелите. Различно е, когато се върна в София. Когато изляза сутрин преди тренировка, усещането е различно – самите улици, въздухът. Липсва ми цялата атмосфера. Липсва ми и това всички да говорят твоя език. Много

по-различно е чувството, когато те разбират и можеш спокойно да си говориш, знаейки, че човекът отсреща със сигурност ще те разбере. Не всички говорят английски в Гърция и просто чувството е друго“, добавя момичето.

След като се премества в Гърция, Виктория решава да остане в своето училище – Националната търговско-банкова гимназия в София. Вярва, че обучението в специализирано училище ще ѝ помогне много в бъдеще. Споделя още, че би било трудно да се премести в подобна гимназия в Гърция, а самостоятелната форма на обучение ѝ позволява да се подготвя за състезания.

За семейството си казва, че то е най-голямата ѝ опора. „Приятелите ми също ме подкрепят, но семейството е нещо различно. В трудните моменти винаги се обръщам към тях“, категорична е Виктория.

Според нея

*спортът я е направил,
на първо място,
много по-организирана.*

За да съчетава леката атлетика с ученето, трябва много добре да разпределя времето си, особено в периода, преди да се премести в Атина, когато посещаваше всекидневно училище и тренировки.

„Спортът ме направи и по-целеустремена. Научи ме да не се отказвам и да не се влияя

толкова от това какво мислят другите. Изгори и психиката ми. Ако не беше спортът, може би нямаше да съм човекът, който съм сега“, споделя Виктория.

Тя допълва, че най-много ѝ помагат мигловете, в които се изправя пред трудности. Когато е под напрежение, опитва да не мисли за състезанието, а по-скоро да се наслаждава на момента. Ако се чувства притеснена в житейска ситуация, прилага същия метод – стреми се да мисли за друго. „Понякога просто започвам да си говоря с някого от отбора, за да успокоя ума си“, обяснява Виктория.

Пътят ѝ на професионален спортист е свързан и с немалко лишения. Като най-голяма жертва по пътя към успеха момичето посочва, че се налага да се отдели от живота си в София, където са всичките ѝ приятели и училището, което много обича.

Най-трудно за Виктория е, че не може да прекарва достатъчно време с приятелите си и да изживее тийнейджърските си години така, както би искала. Често ѝ се иска просто да е свободна да излезе навън, но невинаги тренировките и ангажиментите ѝ го позволяват.

През следващите няколко години иска да подобрява постигнатите досега резултати, за да продължи да върви напред и да става все по-добра. Това определя като най-важното в този период от живота си. „Ако се случи, вече ще дойдат медалите и класиранията на по-големи и важни първенства“, коментира Виктория.

Що се отнася до образованието ѝ, тя е на мнение, че човек задължително трябва да продължи да учи след гимназия. Все още не се е насочила към определена специалност или университет, но иска да е свързано с това, което изучава в училище.

*„Любимият ми предмет
е математиката.“*

Всъщност много съм добра по математика. Последната година, особено през втория срок, ми стана малко по-трудно, но все пак се справих. Много ми харесва“, споделя още Виктория.

Все пак не мисли, че би учила нещо, свързано с математика в университета, защото трудно би го съвместявала със спорта. Когато един ден спре да се занимава професионално с лека атлетика, Виктория би искала да прави нещо съвсем различно. Според нея, когато човек приключи със състезанията, е добре напълно да се отдели от спорта. Предполага, че ще посвети времето си на нещо, свързано с това, което ѝ предстои да учи.

„Най-много обаче бих искала да ме запомнят като добър човек. Няма значение колко медали ще спечеля. Искам хората да се радват на това, което правя, и да нямам лоши чувства към мен. Искам да се изградя като човек и като личност“, завършва младата лекоатлетка.

Снимка: Личен архив

Министерство
на образованието и науката
Национално издателство за
образование и наука „Аз-буки“

Директор:
ЕМИЛ СПАХИЙСКИ
Заместник-директори:
СТОЯН СТОЯНОВ
ВЕНЦИСЛАВ ГЕНКОВ

1113 София
„Цариградско шосе“ 125, бл. 5
За цялата страна:
0700 18466
izdatelstvo.mon@azbuki.bg
azbuki@mon.bg
<https://www.azbuki.bg>

Аз-буки

Банкова сметка:
„Обединена българска банка“ АД
IBAN: BG38UBBS81553139075716
BIC: UBBSBGSF

Национален седмичник
за образование и наука

АЗ-БУКИ
ISSN 0861-3990

Редактори:

д-р Зина Соколова
z.sokolova@azbuki.bg
д-р Дилиана Кочева
d.kочева@azbuki.bg
Антоанета Найденова
a.naydenova@azbuki.bg
Виктория Гълъбова
v.galabova@azbuki.bg
Боряна Трайчева
b.traycheva@azbuki.bg

Графичен дизайн:

Иво Христов
i.hristov@azbuki.bg

Петър Владов
p.vladov@azbuki.bg

Стилист-коректор:

Анелия Врачева
a.vracheva@azbuki.bg

Фоторепортер:

Олег Попов

Реклама и

разпространение:

izdatelstvo.mon@azbuki.bg

Кореспонденти в страната:

Белене – Ралица Господинова
088 7418349

Бургас – Дана Митева
0898361338

Варна – Розалина Димитрова
088 339920

Видин – Борислава Борисова
vidinster@gmail.com

Пловдив – Деляна Лукова
088 7271712

Смолян – Ангел Добриков
088 9703271

Кюстендил – Северина Димитрова
089 5789515

ДЕЖУРЕН РЕДАКТОР:

Зина Соколова

Предпечатна подготовка:

НИОН „Аз-буки“

Печатница: „Алианс Принт“ ЕООД
ж.к. „Дружба“ 1, ул. „Илия Бешков“ 3А

Неподписаните снимки в броя са от архива
на в. „Аз-буки“ и глобалната мрежа

Материали не се връщат

Авторските права на публикуваните
текстове и илюстрации са
собственост на вестника

НИОН „Аз-буки“ издава
научните списания:

„Български език и литература“

„Чуждозиково обучение“

„Математика и информатика“

„Педагогика“

„Професионално образование“

„Философия“

„Стратегии на образователната

и научната политика“

„История“

„Обучение по природни науки
и върхови технологии“

Историкът не е камера, която просто...

От стр. 11

Човешки органи и тъкани могат да спасяват живот, същевременно те се превръщат в ресурс, който трябва да бъде събиран, разпределян, обменян. А понякога – и в продаваема стока. Какво се случва с медицината, когато човешкото тяло се превръща и в биологичен ресурс? Как се съчетават при различни политически и икономически системи грижа и управление, човешко достойнство и необходимост да се разпределят ограничени ресурси, терапевтични цели и икономически интереси?

Това отвежда към следващ общ въпрос. Често се обръщаме към „класически“ критически теории. Теорията на Макс Вебер за „целерационалност“ като различна от ценностнорационалното действие. Адорно и Хоркхаймер поставят по-радикално проблема за инструменталния разум и за тенденцията светът, природата, човекът да бъдат разглеждани през призмата на изчислимостта и ефективността, докато въпросът за ценността и моралната оценка на целите остава на заден план. По различен начин Фуко, Гарланд, Роуз насочват вниманието към модерните техники за управление на населението, здравето, човешкото тяло. Общото между тези различни теоретични перспективи е, че са изградени чрез анализ на западните общества. Ако само използваме техните понятия, за да анализираме социалистическите общества, рискуваме отново да превърнем „Запада“ в източник на универсални категории, а „Изтока“ – в обект, към който се прилагат.

Въпросът може да се постави и по друг начин. Ако понятията като рационализация, инструментален разум, дисциплиниране, биополитика, управление чрез експертно знание, „респонсификация“ се оказват продуктивни при изследването на социалистическите държави, не ни ли насочва това към разбирането на държавния социализъм като модерност? Тогава сравнението не е между „модерен Запад“ и неговия социалистически „Друг“, а между различни, но взаимно свързани проекти на модерността. Можем ли да разберем следвоенната западноевропейска модерност, без да включим социализма като неин конкурент, „събеседник“, понякога източник на натиск за промяна? Студентата война не само разделя Европа. Самото противопоставяне между политическите системи

Снимка: Ивайло Марков

Работен момент от кръглата маса

става фактор за промяната и на двете. И двете системи не са монолитни. Когато използваме „Запад“ като обобщена противоположност на социалистическия „Изток“, пропускаме различията между отделните общества, техните конфликти и неравенства. Така понякога (неволно) „Западът“ се превръща в идеализирана норма.

Същата логика прави обаче проблематична и двойката „Запад – Изток“. Необходима е глобална история. Не можем в рамките на проект Левиатан да обхванем и Глобалния юг. Но насочваме към такива изследвания, в кръглата маса се включиха Дора Варга, Богдан Якоб. Стремим се да държим отворен въпроса, за да се разбере, че за европейската медицина и европейската модерност е необходима глобална перспектива.

Оруел пише, че който контролира историята, контролира бъдещето. Днес никой няма монопол върху миналото. „Борбата“ за значенията на миналото обаче продължава. Фукуяма провокативно говореше за „края на историята“, но и самият той ревизира възгледите си, продължава да „прави история“. Историята не може да има край, защото всяко „настояще“ задава нови въпроси към миналото. Така се връщам към началото: науката напредва не когато постигне „окончателния“, „правилния“ разказ, а когато е готова да поставя под въпроси и собствените си разкази. Това е предизвикателство и пред нас в проекта „Левиатан“, надявам се следващата година да можем с удовлетвореност да представим резултатите от извървения път.

ПРАВНА КОНСУЛТАЦИЯ

Тодор КАПИТАНОВ

От 1 януари 2026 г. минималната работна заплата за страната е 620,20 евро месечно, а минималната часова работна заплата е 3,74 евро при нормална продължителност на работното време от 8 часа дневно и 5-дневна работна седмица. Размерът е определен с Постановление № 243 на Министерския съвет от 13 ноември 2025 г.

Какво е възнаграждението за 1 час труд на минимална заплата

В сравнение с 2025 г., когато минималната работна заплата беше 1077 лв., увеличението е с 12,6%, или с равностойността на 69,54 евро месечно. Това увеличение засяга пряко работещите, чието основно трудово възнаграждение е определено на минималното за страната равнище.

За много хора обаче месечният размер на заплатата не е единственият важен показател. Все по-често работещите се интересуват колко реално струва един час от техния труд, особено когато работят на непълно работно време, имат повече от един трудов договор или сравняват различни предложения за работа.

За 2026 г. отговорът е ясен – нормативно определената минимална часова работна заплата е 3,74 евро. Това е законово установеният минимум при нормална продължителност на работното време.

Важно е да се прави разграничение между минималната месечна и минималната часова работна заплата. Месечният размер от 620,20 евро е определен за пълен работен месец. Броят на работните дни и часове през отделните месеци е различен, поради което минималната часова ставка не следва просто да се изчислява чрез разделяне на 620,20 евро на часовете в конкретния месец. За 2026 г. тя е изрично определена на 3,74 евро.

Посочените размери са брутни, т.е. преди удържането на дължимите за сметка на работника осигурителни вноски и данък върху

доходите. Реално получаваната сума е по-ниска и зависи от конкретните обстоятелства по трудовото правоотношение.

Основната работна заплата при пълно работно време не може да бъде определена под установената за страната минимална работна заплата. Към нея, когато са налице съответните законови предпоставки, се начисляват и допълнителни трудови възнаграждения – например за придобит трудов стаж и професионален опит, нощен труд, извънреден труд или работа през официални празници. Тези плащания имат самостоятелни основания и не заменят задължението за спазване на минималния размер на основното трудово възнаграждение.

При работа на непълно работно време месечното възнаграждение може да бъде по-ниско от 620,20 евро съобразно договорената продължителност на работното време. Именно затова часовото възнаграждение е важен ориентир при сравняването на различни работни места.

Следователно през 2026 г. минималната цена на един час труд е 3,74 евро, а минималната месечна работна заплата при пълно работно време е 620,20 евро.

Справка:

Кодекс на труда – чл. 66, ал. 1, т. 7 и чл. 244;
Постановление № 243 на Министерския съвет
от 13.11.2025 г.; Наредба за структурата и организацията на работната заплата.

РОМАН ОТ БОГОМИЛ РАЙНОВ	ИТАЛИАНСКА ФИРМА ЗА ОБЛЕКЛО	РЕКА В ИНДИЯ	ГОЛЯМ МОРСКИ БАСЕЙН	СБОРНИК С ЦЪРКОВНИ ПЕСНИ	ОБРАЗ	ДВОЙКА ПРЕДМЕТИ	БУДИСТКИ ХРАМ	ПЕВЧЕСКИ КОЛЕКТИВ	ИЗВЕСТНА ФИРМА ЗА СПОРТНИ СТОКИ
МОНИТУМ	ИЗРАЕЛСКА РАЗУЗНАВАТ. АГЕНЦИЯ		ОТДЕЛНА ЛИЧНОСТ	ОРГАН. ПРЕРАБОТВАЩ ХРАНАТА	МЕЖДА НА ИМОТ		ШИРОКОЛИСТНО ДЪРВО	ДЪСЧЕНА ОГРАДА	
ЕЛ. НАТОВАРЕНА ЧАСТИЦА		БЕЛЕЖНИК, ТЕФТЕР	МАРКА ЗАКВАСЕНА СМЕТАНА	ИМПОРТ НА СТОКИ		ГЕРОЙ ОТ "СЕВИЛСКИЯТ БРЪСНАР"			
НАЧИН НА ОТПЕЧАТВАНЕ В ПОЛИГРАФИЯТА			НЕДОСТАТЪК НА ХАРАКТЕРА		ЗАЩИТА ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ	УКРАШЕНИЕ ПО ТЪКАНИ КНИГИ И ДР.			ВЕЧНОЗЕЛЕНО КУЛТУРНО РАСТЕНИЕ
АНГЛИЙСКИ ФИЗИК (1736-1819)		ФРЕНСКИ ВИНЕН СОРТ ГРОЗДЕ	РЕКА В БЕЛАРУС И ЛИТВА	ЗВУКОВ СИГНАЛЕН УРЕД	МИТИЧНА ГРЪЦКА АМАЗОНКА	ЛИБРЕТИСТ НА ПУЧИНИ (1878-1946)	ПЕРУАНСКИ ПОЕТ (1908-1974)	ГОРНАТА ЧАСТ НА КАПИТЕЛ	
СПОРОНОСЕН ОРГАН ПРИ НЯКОИ ГЪБИ	КОРЕМОНОГО МОРСКО МЕКОТЕЛО	МАТЕМАТИЧЕСКО ПОНЯТИЕ		СЪД ЗА БЛАГОВОННИ МАСЛА	МАРКА РУСКИ АВТОМОБИЛИ	СТАРИ РУСКИ САМОЛЕТИ	В ТЕНИС ТОЧКИ ОТ СЕРВИС	НАЧАЛНИК	
ЧЕШКИ КОМПОЗИТОР (1870-1949)	ВЪЗПАЛЕНИЕ НА ДЕБЕЛОТО ЧЕРВО	АМЕРИКАНСКИ ПИСАТЕЛ - "КАЛКИ"	ОПЕРА ОТ ЖУЛ ЛЕВИ	ПРОТОК МЕЖДУ ФРАНЦИЯ И АНГЛИЯ	ГРАД В НИГЕРИЯ, БИВША СТОЛИЦА	ВЪЗПАЛЕНИЕ НА ТЪНКИТЕ ЧЕРВА	АВТОМОБИЛНО СЪСТЕЗАНИЕ		ДРЕВНОГРЪЦКИ ПОЛИС, ГЛАВЕН ГРАД НА БЕОТИЯ
ГОРЧИВА БИЛКА			ИНДИЙСКИ ПОЕТ	ПЛЕМЕНА РОДСТВЕНИ С МИЗИТЕ	СЪКОПОЧЕН КАМЪК	ПЬЕСА ОТ М. ПАНЪОЛ	РОК ПЕВИЦА ОТ САЩ		
ФРЕНСКИ ПИСАТЕЛ (1869-1951)	ЛЕТАТЕЛЕН АПАРАТ	ЛЕТАТЕЛЕН АПАРАТ	ЯЙЦА НА РИБА	РЕКА В ЕВРОПА		ОПЕРА ОТ ДЖ. ВЕРДИ	ИЗПУСНАТА НИШКА НА ЧОРАП		
МОДЕЛ ДЖИП НА "ОПЕЛ"		ПАРИЧНА ЕДИНИЦА В ИРАН	ГЕРОЙ НА Р. ХЮЛИК ОТ "ПРИВИДЕНИЕТО ОТ ХРАМА"	РУСКИ ОСТРОВ В ТИХИЯ ОКЕАН	АВСТРИЙСКИ КОМПОЗИТОР (1801-1843)	БИВША БЪЛГ. ГИМНАСТИКА	СЕЙФ		
ВЪРХОВ МОМЕНТ	АНГЛИЙСКИ ФУТБОЛЕН ОТБОР	ЕДНО ОТ ИЗКУСВАТА		РИМСКИ ИСТОРИК (ОК. 55-120)	ВНОСКА ЗА ПОГАСЯВАНЕ НА ДЪЛГ	ОПЕРА ОТ ДЖ. ВЕРДИ	ПРОВОДНИЦИ НА НЕРВНИТЕ ИМПУЛСИ В ОРГАНИЗМА	ВИД ТАНЦ	
МАРКА НЕМСКА БЪЛА ТЕХНИКА	ЛЕТЕЦ	СЛАДКИШ С ПЛЪНКА	ВИСЯЩО ПЛЕТЕНО ЛЕГЛО	ГРАД В НИГЕРИЯ	СЪВЕТ НА РАВИНИТЕ	ТЕРМИН В ПОКЕРА	ВМЕШАТЕЛСТВО		
ГОЛЯМ ВЪРЗОП, БАЛА			ДЪСЧЕНА РИТЛА НА КАРУЦА				МОРСКА РИБА ОТ СЕМ. МОРУНОВИ		
ГРАД В ИТАЛИЯ		ВИНЕН СОРТ БЯЛО ГРОЗДЕ	ОПЕРА ОТ ГЕЗА ЗИЧИ	МОСЮЛМАНСКА ТИТЛА	СТИХОТВОРЕНИЕ ОТ РОБЪРТ БЪРНС	ВМЕШАТЕЛСТВО	ПОДЕМНА МАШИНА		
ЕГИПЕТСКИ ВЪРХОВЕН БОГ	БЪЛГ. МОРСКО СЕЛИЩЕ	ИТАЛИАНСКИ ФУТБОЛЕН ОТБОР	ОПЕРА ОТ ГЕЗА ЗИЧИ	РУСКИ КОСМОНАВТ "ВОСХОД"	ПУБЛИЦИСТИЧЕН ЖАНР	АМЕРИКАНСКИ КОМПОЗИТОР (1835-1910)	СЕМИТСКА БОГИНЯ НА ЛОВА	ВИРУСНО ЕПИДЕМИЧНО ЗАБОЛЯВАНЕ	
РАЗРУШИТЕЛЕН ВЯТЪР	ИТАЛИАНСКИ ФУТБОЛЕН ОТБОР	АВСТРИЙСКИ ПИСАТЕЛ (1894-1939)	ИТАЛИАНСКИ ФУТБОЛЕН ОТБОР	МАРКА ТОАЛЕТЕН САПУН	ФУТБОЛЕН ОТБОР ОТ ВАРНА	ОТДИХ ОТМОРА	РОБСТВО		
ШИВАШКИ ТЕРМИН	ИТАЛИАНСКИ ФУТБОЛЕН ОТБОР	ИТАЛИАНСКИ ФУТБОЛЕН ОТБОР	НАДЛЪЖНА ШАРКА НА ПЛАТ	СПЪТНИК НА ЮПИТЕР	ПОПУЛЯРНА КОМПЮТЪРНА ИГРА	ГОРНА ДРЕХА, ПОДОБНА НА ХАЛАТ	СВЕЩЕН ГРАД НА ШИЛИТИТЕ В ИРАК	ВУЛКАНИЧНА МАГМЕНА СКАЛА	БЪЛГАРСКИ ПОЕТ (1889-1925)
ЗАДНАТА ЧАСТ НА ГЛАВАТА		ИТАЛИАНСКИ ФУТБОЛЕН ОТБОР	КОКАЛ	ОТДЪРПВАНЕ НА МОРСКАТА ВОДА	ИТАЛ. ФИРМА ЗА БЕБЕШКИ ИЗДЕЛИЯ	ВИД ВЪРБА	ВИД ПЛАТ		
КНЯЖЕСТВО В ЕВРОПА				КОСМИЧЕСКИ ЦИКЪЛ	АВСТРИЙСКИ ФУТБОЛЕН ОТБОР	ВИД ДЪРВЕНА ОБУВКА	ГРАДИВНА ЧАСТИЦА НА ХИМ. ЕЛЕМЕНТ		ГЕРОЙ НА А. КРИСТИ ОТ УБИЙСТВО НА ИГРИЩЕТО ЗА ГОЛО
МЕКИ ГУМЕННИ ПЛАТНЕНИ ОБУВКИ				ВИД КОНСКИ ХОД		МЕТАЛНА СВЪРЪЗКА	ЧАСТ ОТ КВИТАНЦИЯ		
МЯСТО С ВОДА В ПУСТИНЯ				СЛУЖЕБНО ПРЕТЪРСВАНЕ	ОПЕРА ОТ КР. ГЛУК				
ЖИЦА ЗА ЕЛЕКТРИЧЕСКИ НАГРЕВАТЕЛИ			ЧЛЕН НА МЕЖДУНАРОДНА МЛАДЕЖКА ОРГАНИЗАЦИЯ			БЪЛГАРСКИ ПОЕТ - "НАТРУПАНИ МЪЛЧАНИЯ"			

РЕЧНИК: АБАК, АНТАРА, АСК, ЛЕКИТ, НЕМАН, НЕРИТ, РИОЛИТ

ЕВЕЛИНА ТУМБЕВА

Отговори от миналия брой

Водоравно: "Подпори на обществото". Лоара. Вой. Авоар. Аг. Мегре. Партер. Платно. Мот (Невил). Картер. Ака. Риванол. Ариана. Акут. Кокошка. Адра. Ага. Фар. Сеанс. Аренда. Лор. Опак. Зоопарк. Охлюв. Анамари. Елка. Раб. Преработка. Бар. Павоне (Рита). Крал. Лема. Ватос. Егира. Нож. Дантела. Авокадо. Вилан. Али-на. Инсект. "Маги". Каросерия. Ирак. "АНТ". Сор. Нал. "Омо". "Фа". Колесар. Мирор. Бяс. Скорост. Амарела. Спа. Еро ("Еро от оня свят"). Ато (Жорж). "Илинден". Ина. Ерик. Пояс. Тема. Пролет. Сирак. Апиц (Бруно). Анализ. Носия. Емили. Анина. Асана. Киноман. Триммер. Канче. Инари.

Отвесно: Полемика. Хранова (Маргарита). Аспирант. Договор. Лав (Къртни). Жига. Канонир. "Спартак". Любов. "Линко". Алани. Оре. Носов (Николай). "Нада". То-ре. Елам. Ера. Кошер. Петанк. Лорети. Палка. Ар. ОН. Асесор. Зар. Инвар. Аноне. Старост. "ИС". Аорта. Спарк. Елора. Акинак. "Ройтерс". Амарилис. Рат. Рона. Ери. Акаба. Анен (Роже). Мопасан (Ги дьо). Ишар. Аар. Роле. Арама. Оки. Ев. "Индезит". "Га". Илiria. Яке. Исоп. Арно. Кливия. Релса. Тала. Адо (Игор). Аерон. Ооли. Пени. Сврака. Апе. Максим. Антимон. Така. Алба (Джесика). Аероб. Децима. Стан. Угарка. Ядка. Ярем. Лар (Питер ван). Огоста. Кара (Карло). Откос. Нани-ни (Джана).

АБОНАМЕНТ 2026

[illegible]

Изданията на „Аз-буки“	Цена за година
Български език и литература	28,45 € / 55,65 лв.
История	28,45 € / 55,65 лв.
Математика и информатика	28,45 € / 55,65 лв.
Педагогика	54,9 € / 107,40 лв.
Професионално образование	33,6 € / 65,71 лв.
Стратегии на образователната и научната политика	35,4 € / 69,24 лв.
Философия	20,8 € / 40,68 лв.
Обучение по природни науки и върхови технологии	35,45 € / 69,33 лв.
Чуждоезиково обучение	28,45 € / 55,65 лв.
Вестник „Аз-буки“	57,25 € / 112 лв.
Цена за година онлайн	
Вестник „Аз-буки“	48,57 € / 95 лв.

**Абонирайте се
В РЕДАКЦИЯТА
с отстъпка**

5% от цената –
при **ТРИ**
и повече издания

10% от цената —
при **ПЕТ**
и повече издания

15% от цената —
за **ПЪЛЕН** комплект
от изданията

Контакти: София 1113,
бул. „Цариградско шосе“ № 125, бл. 5,
тел.: 0700 18466;
azbuki@mon.bg

www.azbuki.bg

В мето

XI

НАЦИОНАЛЕН

ΦΟΤΟΚΟΗΚΥΡΣΗ

утилице
ДЗ.Буки
е най-хубаво

е най-хубаво

Снимката участва
в десетото издание
на Националния
фотоконкурс
„В моето училище
е най-хубаво“,
организиран
от „Аз-буки“.
Автор
Лора Кирилова,
X клас,
НТБГ – София

XI НАЦИОНАЛЕН ФОТОКОНКУРС

„В моето училище е най-хубаво“

Под патронажа на министъра на образованието и науката

Национално издателство „Аз-буки“ очаква творбите
за XI издание на Националния фотоконкурс
„В моето училище е най-хубаво“.

В конкурса могат да участват ученици от I до XII клас, които представят във фотоси училищния живот.

За участниците от първата възрастова група – I до VII клас, Фотоконкурсът се провежда без предварително зададена от организаторите конкурсна тема.

За участниците от втората възрастова група – VIII до XII клас, Фотоконкурсът се провежда по предварително определени от организаторите две конкурсни теми:

• „Улови мига в училище“ – репортажна снимка, която изобразява емоция, действие или важен момент от училищния живот:

- „Героите на моето училище“ – портретна фотография – снимки на ученици, учители или вдъхновяващи личности в училище.

Авторските творби се приемат до 1 ноември 2026 г. на имейл:
konkurs@azbuki.bg.

Погребните правила за учасние са публикувани на <https://azbuki.bg/>

Победителите в първа възрастова група ще получат предметни награди, а отличените в двете категории във втора възрастова група – годишни стипендии. Те ще бъдат оценявани от жури от доказати се професионалисти във фотографията.

Най-добрите 12 фотографии ще бъдат включени в специален календар за 2027 г.

Можем ли да вярваме на AI, обсъждат експерти в София

Седмата международна конференция „Компютърна лингвистика в България“ (CLIB 2026), организирана от Института за български език „Проф. Любомир Андрейчин“ – БАН, се провежда в София. Форумът бе открит от директора на Института проф. Светла Коева, а с приветствия към участниците се включиха още проф. Силвия Илиева – директор на Института „Големи данни в полза на интелигентното общество“ (GATE), и Веселин Георгиев – технически директор на Plan A.

Програмата започна с пленарния доклад на проф. Преслав Наков от Университета за изкуствен интелект „Мохамед бин Заїед“ на тема можем ли да се доверим на информацията, генерирана от изкуствен интелект, посветен на предизвикателствата пред установяването на достоверността в ерата на големите езикови модели.

Темата предизвика силен интерес сред участниците, като след лекцията аудиторията отправи множество въпроси към проф. Наков. Дискусията засегна актуални въпроси, свързани с възможностите и ограниченията на изкуствения интелект и достоверността на информацията, генерирана от големи езикови модели.

Във фокуса на вниманието на меж-

дународната конференция са едни от най-актуалните теми в областта на изкуствения интелект, големите езикови модели, обработката на естествения език и езиковите технологии.

Сред международно признатите лектори е и проф. Руслан Митков от Ланкастърския университет и Университета на Аликанте, който изнесе лекция, проследяваща развитието на обработката на естествения език в ерата на изкуствения интелект.

сия са повдигнати въпроси относно бъдещето на езиковите технологии и изкуствения интелект, както и тяхното значение за усъвършенстването на човешкото знание.

В програмата са включени и изследвания, свързани с откриването на генериран с изкуствен интелект текст на български език, оценяването на генерирани с ИИ новини, разработването на инструменти за проверка на българската граматика, езикови ресурси и сигурност на ИИ системите.

Снимка БАН